

O ŽENSKI IZOBRAZBI. PIŠE
UČITELJICA.*)

Po domači in ljudskošolski odgoji dobi deklica že neko izobraženost. Že pred in med šolsko dobo naučila se je ali dobila je vsaj pojem in podlago o hišnih opravilih nasploh. V kuhinji je gledala mater, kako kuha, marsikaj ji je tudi pomagala; gledala je deklo, kako pomiva, spravlja, pere; tudi njej je morda kaj pomagala. Doma in v šoli učila se je ženskih ročnih del, pletenja, šivanja. A v šoli se je naučila: čitati, pisati, računiti itd. Sploh ima deklica v dvanajstem ali štirinajstem letu ono izobrazbo, na kojoj pozneje lahko zida.

Kaj pa sedaj? Sedaj je prispela ona doba, v koji se mora človek pripravljati za svoj poklic. Za kak poklic naj se pripravlja ženska? Za zakon, za materinstvo? O, to preskrbi že narava. Morda pa za gospodinjstvo? Omenjeno je že bilo, da ima za to že podlago. Gospodinjiti pa, to je odvisno od razmer, v kojih se znajde gospodinja. Kaj pomaga, učiti se kuhati najbolj izbrana jedila, ako potem pride človek v položaj, da nima s čim zabeliti repe ali krompirja! Kaj pomaga, učiti se natanjko, kako se mora krpa ušivati, ako pride človek v položaj, da mora šivati krpo vrhu krpe! Kaj pomaga, učiti se, kako se ta ali oni živež ohrani čez zimo, kako se ta ali oni sadež skuha ali pripravi, da se ga ima čez zimo, če pa pride človek v položaj, da nima še sproti! Gospodinjstvo torej si bo znala urediti vsaka vsaj kolikor toliko umna ženska po svojih razmerah.

*) Od iste marljive sotrudnice smo priobčili letos že članka »Učiteljica na deželi« in »Ženska odgoja«.

Po dokončani ljudskošolski dobi torej ne nastopi doba, da bi se morala ženska pripravljati za zakon, za materinstvo, za gospodinjstvo, kakor mnogi trde, temveč to je ona doba, v koji se mora človek pripravljati za stan, do kojega čuti veselje. Mnogim je učenje igrača, a drugim dela učenje velike težave, bodisi že moškim ali ženskam. Sili se morda dečka k učenju, čeravno mu je to največja težava; a odvrtača se morda deklico od tega, čeravno ji je učenje igrača. Koliko talentov se izgubi, čeravno bi jih narod krvavo potreboval, in to le zato, ker so slučajno ženskega spola! Zakaj bi ne imela ženska pravice, dati svojih talentov na obresti? Zakaj bi jih morala zakopati? Zakaj bi morala ženska opravljati dela njej zoperna, ali še celo škodljiva njenemu zdravju? Spominjam se, kaj nam je profesor pripovedoval v šoli. »Dali so me stariši h krojačem, a bil sem tam samo dva dni, vrgel sem naprsnik in šivanko v kraj ter zbežal v šolo.« Zakaj bi ne mogla storiti ženska kaj takega, če čuti veselje do učenja? Ne! Ona je primorana, sedeti in šivati, čeravno ne čuti nikakega veselja do tega dela, in morda ji sedenje še celo škoduje na zdravju.

Že v šolski dobi sili se deklice vse vprek k ženskim ročnim delom, kakor da bi to res spadalo v človeško odgojo ali pa v občno izobraženost, ne pa v posebno žensko izobrazbo. Marsikdo bo tu opomnil: Česar se človek ni učil, tega ne more znati. Ženska pa mora znati nekaj pletenja, šivanja, sploh ženska ročna dela. Saj ravno ta dela pristojajo njej, ki je šibkejšega telesa ter je že po naravi določena za dom. Kdo bi žensko pošiljal v kamenolome, na morje, zidat poslopja, sploh opravljat dela

presežajoča njene telesne moči? Ona se mora torej učiti del njej primernih. In pa še celo v pričujočem spisu bilo je rečeno, da se deklica nauči tudi v šoli raznih ženskih ročnih del. Res se deklica nauči sedaj v ljudski šoli nekaj ročnih del, ali mnogo boljše bi bilo za njeno zdravje, za šolski pouk, za stvar samo, da bi se deklica naučila tega izven šole, v prostih urah, igraje. Kje in kako? To naj bi bila stvar resnega razmišljanja. Res da se deklica nauči že doma nekoliko gospodinjstva in ženskih ročnih del. Res da je bilo omenjeno, da to že nekako zadostuje ženski; ali ravno tako res je tudi, da mnogim deklicam ni dana priložnost, da bi se doma učile, in bodisi že iz enega ali drugega vzroka. Ravno tako res je tudi, da ženska ročna dela in gospodinjstvo pripadajo ženski ter da mnogo žensk čuti veselje do teh del. — Ne le v mestih, temveč v vsaki še tako majhni vasi, morala bi jim biti dana priložnost, da bi se deklice učile tudi izven doma ženskih ročnih del in gospodinjstva, a kakor že rečeno, vse to izven šole, igraje, v prostih urah. Deklica pride v šolo z dečki ob osmih zjutraj, skupno se uče do jednajstih. Dečki komaj čakajo, da gredo na prosto, in to se vsi pravico, kajti tri ure je dovolj vsakemu, biti v zaduhlem zraku ter slediti naukom. To pravico morale bi imeti tudi deklice, pa, o joj, čaka jih še cela ura zaprtije. Ravno tako tudi popoldne, včasih tretja ura. Kaj se zamore naučiti utrujena deklica po še bolj utrujeni učiteljici? In pa, zahteva se sploh od učiteljice, da bi bila strokovnjakinja v ženskih ročnih delih, ko se je učila na učiteljskih štiri leta po dve uri na teden, med tem ko se še šivilja uči najmanj tri leta po osem ur na dan, pa nihče ne zahteva, da bi bila po tej dobi strokovnjakinja, temveč učiti se mora še dve ali tri leta dalje, to je delati mora pod vodstvom v to izobrazbene ženske. Dobro učiti zamore le oni, koji je v detični stroki dobra izvežban. Je

li mogoče zahtevati od učiteljice, koji so štiri leta gotovo prekratka v prebavo premnoge tvarine, ki se ji predava na učiteljskih, da bi se še zraven dobro izvežbala v ženskih ročnih delih? Ima pa sploh tudi vsaka učiteljica veselje in nagnjenje do ženskih ročnih del? Ali mora morda imeti veselje do teh del le zato, ker je ženska? O ne! Človek je človek, eden ima veselje do tega, drugi do drugega dela, pa bodisi moški ali ženska. Neopravičeno je, zahtevati od učiteljice, da mora znati ter imeti veselje do ženskih ročnih del. In če pa nima veselja, niti prave izobrazbe v to? Kaj sledi iz tega? Ali ne bi bilo mnogo bolje, ko bi se ženska ročna dela in gospodinjstvo izročalo osebam, koje bi imele veselje in posebno izobrazbo v tem? Ali bi ne bilo mnogo bolje, ko bi se učile deklice teh del, kadar bi njim ugajalo, brez vsakega urnika? Ali bi ne bilo mnogo bolje, da bi k tem delom imela pristop vsa ženska mladina: deklice, dekleta in morda tudi žene? V marsikaki vasi postopajo ob gotovih letnih časih deklice, dekleta, morda tudi žene. Ob drugih letnih časih pa imajo polne roke dela. Zopet so kraji, kjer ob gotovih dneh in urah postopajo, med tem ko ob drugih dneh, ob drugih urah ne vejo kam z delom. In vendar se sili deklice v šoli k ročnim delom tudi ob urah, dneh in letnih časih, ko imajo doma polne roke opravkov. Ali niso, recimo, pri Trstu, v spodnji okolici, gotovi dnevi, da morajo matere z doma po perilo v mesto ali pa nesti isto nazaj? Ali ne pričaka mati take dni hčerko komaj iz šole, da povarje manjše bratce in sestrice? Ali ne čaka komaj mati, recimo, okoli Trsta, in bodisi že v spodnji ali v zgornji okolici, da pride hčerka domu ob jednajstih, da nese kosilo očetu, stricu, odraslemu bratu, dedu? Ali ni na kmetih sploh ob gotovih letnih časih nujnega dela na poljih? V ljudski šoli ni mogoče jemati obzira na to, kajti skrbeti je treba za vse

predmete. Ročna dela pridejo navadno na vrsto od najstarejših dopoldne, to je ravno ob uri, ko bi mati neobhodno potrebovala doma deklico, ravno tako tudi popoldne od treh do štirih ali od treh in pol do štirih in pol, to je ravno ob uri, ko bi marsikak otrok moral nesti kavo očetu, sestri itd. — ali pa v spomladi in v jeseni, ko bi moral gnati živino na pašo. Ravno tako ni mogoče jemati ozira na dneve in letne čase. Iz tega sledi, da mnogo deklic zamudi še celó šolski poduk, ker traje predolgo radi ročnih del. Ali bi ne bilo mnogo bolje, ko bi bila ročna dela ločena od šolskega nauka? Kako rade bi delale deklice ob prostih urah, prostih časih; kar tekmovala bi med seboj, posebno če bi se jim preskrbovalo tvarino. Ko bi imela prost vstop vsa ženska mladina, ali bi se ne učile lahko male deklice pri večjih, a vse to igraje, pod vodstvom blage, v tem dobro izvežbane učiteljice? Ali bi ne bilo mnogo bolje, ko bi bila ročna dela združena z gospodinjstvom? V ljudski šoli ni mogoče učiti gospodinjstva, vsaj praktičnega ne. Res ženska ni ustvarjena samo za gospodinjstvo; a gospodinjstvo pripada ženstvu. Ženska ne sme žrtvovati svojega talenta gospodinjstvu; a gospodinjstvo se mora oprijemati ženstva. Sili se deklice v šoli vse vprek k ročnim delom, z velikimi žrtvami učenk in učiteljic, a zanemarja se gospodinjstvo popolnoma, čeravno je drugo ženski bolj potrebno nego prvo. Sicer pa ročna dela spadajo k gospodinjstvu, in ženska mladina bi si morala to pridobiti igraje izven šole, brez duševnih in telesnih žrtev.

**NENATISNEN SONET DRAGOTINA
KETTEJA.*) PRIOBČIL GV. SAJOVIC.
KRANJ.**

A tēbi, poet, bodi gēslo
Resnica! Pač kaže narava jo čutna,
A vendar k nji pravo je vēslo
Le misel slučajna, nadzemska, minutna.

*) Vse pravice pridržane.

Ti sam ne veš, kaj jo prinēslo,
Prešine te hkrati kos Platona, Njut'na*;
Obdrži jo! Ah, če si tēslo,
Izgine, zbeži ti kot nōga košutna.

In poj, če od zgoraj ti dano,
In reci: »Drugovi, jaz vem za resnico,
Le pojdite verno za mano!

Če ni, pa ne toži z nirvano!
Kako li boš videl visoko zvezdico,
skoz steklo prozorno, a z motno zenico . . .

**INSERAT. ČRTICA. SPISAL F. J.
DOLJAN.**

»Servus — dobro jutro! . . . Kam tako zamišljen, kam, Ferdo? . . .«

»Aj, ti si Tine? . . . Že vstal? . . .«

»Vstal, kakor vidiš! . . . Priden, kaj? . . .«

Po cerkvah je zvonilo baš poldan . . .

»Priden!« potrdi Ferdo. »Od kdaj pa vstajaš tako zgodaj? . . .«

»Odkar hodim bolj zgodaj spat!«

»In od kdaj hodiš bolj zgodaj spat? . . .«

»Odkar ni tebe več v naš klub! . . .«

»A—a — —«

»Da, Ferdo, dolg čas je brez tebe! . . .

Pa da ti povem odkrito: ti mi delaš skrbi! . . . Zakaj, zakaj te ni nič več na izpregled? . . . Mi tarnamo in vzdihujemo po tebi, pričakujemo te dan na dan — zaman! . . . Tebe ni in te ni! . . . »Morda ga je kdo razžalil!« je menil zadnjič Živic. »Morda je bolan, ali ga pa tukaj ni!« je slepal nekdo drugi. »Giavni dobitok je zadel in zdaj se naš izogiblje!« je trdil Ribič. »Eh, kaj, oženil se bo, če se še ni!« se je krohotal Juvan in mi seveda z njim! . . .«

»Krohotali ste se? — Pa zakaj?«

»No — ti in oženil! . . . To se je zdelo vsem preneumno! . . . Toda, kakor sem rekel — meni delaš skrbi! . . . Tvoja navada ni bila preišljevat, in zdaj si tako sam v se vtopljen, tako zamišljen! . . . Saj sem moral prej že pošteno zakričati, da sem te vzdramil in doklical! . . .«

»Ni bila taka sila, ne!... Pa kam greš?...«

»S tabo, če dovoliš!...«

»Jaz sem namenjen na izprehod!«

»Nič ne de!... Sicer vidim, da ti moje spremstvo ni kdo ve kako po godu, a grem vendar s tabo, ker ti imam povedati nekaj zelo interesantnega...«

»A — a!... Radoveden sem!...«

Zavila sta proti drevoredu...

Ferdo je bil samec štiridesetih let, precej visok, malo trebušat, zdravega, temnordečega lica... Imel je črne brke in črne lase... Nosil je cilindar in je bil tudi sicer jako skrbno oblečen... Delal je za svojo veliko postavo nenavadno majhne, drobne korake. Roki je držal skoro vedno v žepih od sukne, ali površnika. Iz levega žepa mu je štrlela navadno dragocena, s srebrom težko okovana palica po koncu, da se je pri površnem pogledu zdelo, kakor bi nosil puško ob rami.

Tine je bil precej tistih let, a je bil plavalas in je imel modre, živahne oči, ki so izdajale temperamentnega, a ob enem lahkomišljenega človeka...

Pripadala sta oba k onim srečnim, maloštevilnim izvoljenim, katerih edina skrb je, čim najprijetneje ugonobiti dan, čim najrazkošneje prebiti noč... To vrsto ljudi je že po njih zunanjsčini prav lahko razločevati od drugih, navažnih zemljanov. Najložje pa jih je spoznati po njih navažah, ali boljše rečeno, razvadah. Ako ne sede v gostilni ali kavarni, stoje pa ob kakem vogalu, ob katerem se križa več cest, kjer se steka promet in prihaja mnogo ljudi mimo. Kdo drugi bi se sramoval, stati po cele ure brez vsakega posla na enem in istem mestu ter prodajati zijala, a ti ljudje imajo privilegij za take stvari. Nihče jim ne sme zameriti njih ostrežanja, pa jim ga v istini tudi ne zameri!... Po vseh večjih mestih srečujemo te ljudi in navajeni smo jih tako, da bi nam nedo-

stajalo nečesa, ako bi jih ne bilo, dasi nam je njih pogled morda nadležen!...

Tako stoječi ob cesti ali sloneči ob zidu pa nimajo ti ljudje prav nobenega družega smotra, kakor motriti s svojimi poželjivimi očmi mimo idoče ženstvo, nastavljati zanjke in limanice mladim, nevednim stvarcam bez nadzorstva in iskati hrane svoji po predmetih razkošnosti hrepeneči domišljiji.

Ah, ubožica — ženska, ki jo privede pot mimo!... Koliko hotnih, nesramnih pogledov obtiči na njej, koliko nečistih oči jo meri od nog do glave, ... ji skruni njen život!... In če je še tako abotna, da ji laska navidezno občudovanje, ki ga je vzbudila — če je tako najivna, da vrača pogled s pogledom, smehljaj s smehljajem, koliko grdih, umazanih misli se porodi potem v puhlih glavah teh junakov, kake sklepe in naklepe delajo, kako sodijo, kako ometavajo morda najnedolžnejše bitje z blatom!...

Ferdo in Tine sta bila po zaslugi svojih umrlih starišev oba imovita. Oba sta imela razsežno trgovino, ki jima je nosila obilo novcev, ne da bi jima bilo treba dosti brigati se zanjo. Oba sta uporabljala v prodajalnicah skoro izključno žensko osebje: vdane, zveste, požrtvovalne, sužinje, na katere sta se lahko brez skrbi zanesla!...

Vedel je ves svet, kaka naloga pripada tem mladim, nežnim, večinoma lepim, a ubožnim ženskam še razen posla v trgovini, a nihče se ni škandaliziral zaradi tega! Tudi v civilizirani državi se živi lahko po orijentalških običajih, noben zakon ne zabranjuje tega, samo da se stvar ne imenuje s pravim imenom, in da je skrbnjeno za dostojno, civiliziranemu ukusu primerno obliko!...

* * *

Prijateljca sta bila dospela v drevored.

Bil je gorak, jesensk dan. Na kostonjih je bilo listje še večji del zeleno, a

bližnji gozd je kazal že dokaj rumenih, rdečkastih in rujavih lis...

Plastično so se dvigali snežniki od azurnega ozadja. Vsaka zareza, vsaka grapa na njih se je natanko razločevala. O snegu ni bilo še ni duha ne sluha, a skalovje je bilo belo kakor kreda. Zrak je bil nenavadno čist, kakor kadar se pripravlja vreme na izpremembo...

In res je od juga sem po malem že pihalo in zdajpazdaj je priplesal izza Krima kak oblaček, sukal se malce na okrog, potem pa nastopil počasi pot proti severni strani...

»Ferdo in Tine se vsedeta na klop.

»Stavim glavo, da so novice, ki mi jih hočeš povedati, v kaki posredni, ali celo neposredni zvezi s tvojim — dekliškim zavodom!« začne Ferdo z malce zaničljivim usmevom na ustnicah. »Imaš li — kako mesto popolniti, ali kaj? ...«

»Dober nos imaš, prijatelj!« odvrne Tine. »Nekaj takega je vsekakor!«

»Torej? ...«

»Hihhi, kako te ima, kaj ne da? ...«

»No, če že vsiljuješ svoje novice in vzbujáš radovednost —«

»... Potem govori, kaj? ... Pa naj bo torej! ... Nočem te predolgo cveliti! ... Ali nisi čital zadnjič inserata v časopisih —«

»Ki se je glasil? —«

»Želim sprejeti mesto knjigovoditeljice, komptoiristinje ali kasirke ...«

»Ahá, in ti si se pobrinil, seveda! ...«

»To je, da — kolikor sem le mogel! ...«

»In uspeh? ...«

»Takoj — poslušaj! ... Kakor danes sem ji pisal, drugi dan je bila že pri meni! ...«

»Kaj vraga! ... In kdaj je bilo to? ...«

»No, recimo pred — kakimi desetimi dnevi! ...«

»A tako! ... Torej dalje... dalje! ...«

»E-è, kako si nervozen! ... Včasih si bil bolj hladnokrven! ... No, bilo je tako ... Jaz sem se bil ravnokar izkoba-

cal iz postelje, ko potrka moja hišina in mi naznani skoz na pol odprta vrata:

»Mlada gospodična bi rada govorila z vami!« Ti bi bil moral videti, kako zaničljivo se je smejala in kako sovražno me je gledala! ... Pa z glasom ti je govorila to, da bi je ne bil spoznal, če bi je ne bil videl! ...

»Aha, pomenljivo! ...«

»Da, pomenljivo, hihhi! ... No, jaz popolnim v naglici svojo toaleta in hitim v salon ... Kako prijetno presenečenje, prijatelj! ... Pred mano stoji krepko, lepo, plavolaso dekle, staro komaj osemnajst let! ... Ti veš, prijatelj, da sem navajen sprejemati — ženske, toda spričo te mi je postalo tesno v prsah in kri mi je šinila v lica ...«

»E-jej, kako pa to? ... Saj ti se včasih nisi tako razgrevál za plavolaske! ...«

»No, lasje sami na sebi so meni od nekdanj precej postranska reč! ... Toda poslušaj: plavi lasje, plave obrvi, plave trepalnice, pa — črne, kakor oglje črne oči! ... Oči, polne čarobe, ti rečem! ... Kaj praviš? ... Ni li to sila pikantno? ... Črne oči so bile od nekdanj tisto, kar ...«

»Vem, vem! ... No in potem —«

»Hm, potem — no, stvar ni bila tako lahka, kakor si ti morda domišljuješ! ... Da nimam opraviti s kako punico one vrste, ki se jim na licu pozna, da so dihale že v zaduhlih prostorih okužen zrak — sem videl takoj! ...«

»Kako izbrano se izražáš! ...«

»Kaj ne da, hihhi! ... Ah, da nisi videl, kako ti je rdelo to devče v obraz in kako so se ji topile tiste temne oči v neki čudni mokroti — dva momenta, ki se dasta razlagati tako ali tako! ... Vsekakor je zahteval položaj velike opreznosti in previdnosti — to menda uvidevaš? ...«

»Gotovo ... gotovo! ... Toda ne prekinjaj se tako nerodno, če ne, bodem mislil, da se sproti izmišljas svojo povest! ...«

»O kaj še!... Vse je bilo baš tako, kakor pripovedujem!... Poslušaj dalje!... Povabim jo, da naj se vsede... Toda meniš, da je ubogala precej?... Obotavljala se je na vse načine, pa gledala me takisto čudno, kakor bi hotela reči: »Ali se ne moreva dogovoriti stoje?...« Ah, bilo je dražestno, kako se ti je znala kazati plaho in boječo!... No, jaz nisem odje-njal!... Ponovil sem dvakrat, trikrat svojo prošnjo, naposled se je vendar vseja na prostor, katerega sem ji bil odkazal. Posadil pa sem jo tako, da je bila obrnena proti oknu in je padala vsa svitloba nanjo, dočim sem se vsedel jaz na nasprotno stran...«

»Da si jo tim laglje opazoval, se-veča!...«

»No, da!... Ej, prijatelj, lahko me zavidáš za to situvacijo!...«

»Saj te tudi!«

»In po pravici!... No, kaj takega še nikdar nisem imel blizu sebe!... Njena lica, ti rečem, res nekaj takega kakor žamet!... In kako so žarela... žarela — ah, Boga mi!... Po meni je kar vrelo in kipelo!... Njena prsa pa — no, to bi bil moral videti, to se popisati ne da!... Ali je mogoče, da bi ostal človek ravno-dušen spričo kaj takega?...«

»Lahko ne!...«

»Vidiš!... A to še vedno ni vse!... Ko se je bila vsela, zdrgnila se ji je — recimo, da se je zgodilo to po naključju — nad koleni malce obleka gori, a mojim očem se pokaže najnežnejša ženska noga, ki sem jo kdaj videl!... Lepa noga pri ženski pa je bilo od nekdanj tisto, kar...«

»A — noga tudi?...«

»Da, noga tudi!... Saj veš — hoja pri ženski — poglobitna reč!... No, kaj tako finega res nisem videl še nikdar!... Prekrasna nožica, ti rečem!... Ne, kdo ve kako majhna, a ozka, pa tako lepo oblikovana!... Jaz sem bil ves iz sebe!...«

»Verjamem, verjamem!... Toda zdaj bi me zanimalo že zvedeti, kaj sta se do-govorila, kako sta razpravljala eden z drugim...«

»No, seveda, tudi to je zanimivo!... Poslušaj!... »Vi ste bili že kje v službi?« jo vprašam... »Da!« potrdi s tistim zvon-kim, pristno ženskim glasom; a videlo se je, kakor bi jo bilo spravilo to moje vprašanje v zadrego... »In imate spričevalo od te svoje službe?...« »Ne, spričevala pa nimam!... Gospodar mi ga ni hotel izgotoviti! Zdaj se ji je glas tresel, a meni je zavriskalo srce. Nič natančnejšega nisem še vedel, a sklepal sem iz tega, kar mi je bila povedala, na različne stvari, ki so mi bile po godu... ki so me navdajale z upanjem... s prepričanjem, da... No, jaz sem imel zdaj potrební pogum, da sem poprašal še po rečeh, po katerih bi je sicer nemara ne bil... In tako sem zve-del, da je služila pri svojem zadnjem go-spodarju samo pol leta, da je bil ta njen gospodar samec itd... Nekatera mojih vprašanj so jo osupnila, a potolažil sem jo takoj, pripomnivši: »no, to so same po-stranske reči!... Na službena spričevala nikdar nisem dal dosti in prav vse eno mi je, vam ga je li prejšnji gospodar dal, ali ne!... Saj se ve, kako se godijo take stvari!... Služba je s'uzba!... Nekaj časa se gospodar in uslužbenec razumeta, potem pride kaj vmes, gospodar se nave-liča uslužbenca, uslužbenec gospodarja... sporečeta se, in naravna posledica je, da gresta narazen!... Toda midva, upam, da ostaneva dolgo skupaj!... Da, gospo-dična, jaz vas vsprejemem v službo, toda takoj še ne... Mesto še ni izprazneno, počakati treba do konca mesca... A vo-ljan sem tudi za ta čas, ko boste čakali, dati vam primerno odškodnino!... Jaz sem prepričan, da boste pri meni jako zadovoljni!... Služba ni pretežka in pro-stosti boste imeli tudi dovolj. Ako hodite radi v gledališče, vam tega nihče ne bo

branil! In če se radi vozite — ob nedeljah popoldne na primer — vam je moj voz na razpolago in moja dva konja tudi!...«

»No — in ona?...«

»Ah, ti bi bil moral biti zraven, da bi bil videl, kako je vse to učinkovalo!...
»Kaj, celo vozila se bom lahko?...« je vskliknila ter skočila s svojega sedeža. In jaz sem se seveda tudi dvignil, hihihi!...«

Tine je umolknil... Ferdo pa je pričakoval še zaključka... A ko njegov prijatelj le molči, reče:

»In potem? —«

»Potem... potem sva se poslovila in zdaj čakam!... Poslovila seveda tako... no, ne bi bil vrag, da bi ne bil dobil enega poljubka za vse to, kar sem ji obljudil!...«

Ferdo ga premeri s svojim pogledom počasi od nog do glave, pa reče mirno in z nekim posebnim poudarkom:

»Tine, če nisi lagal še nikoli, si lagal zdaj!... Do tja, ko sta vstala s svojih sedežev, je morda vse res, kar si pravil, a tisto od poljubka ni nič drugega, nego ena tistih navadnih baharij, kakoršnih sem v svojem življenju zagrešil tudi že jaz dosti in ki so nemara eden poglobitvinih vzrokov, da se govori o ženskah toliko slabega!... Ne, ne, Tine, konec ni bil tak!... Če si bil siten, si to pot naletel na primeren odpor!... Tako je in nič drugače!...«

»A—a... tudi pri tebi je bila?...«

»Se mar čudiš? Sem li jaz kdaj zastajal za tabo v takih stvareh?...«

Tine se je smejal. Bilo ga ni prav čisto nič sram, da ga je prijatelj tako razkrinkal.

»A, tako?« je dejal. »No, saj bi si bil mislil lahko!... Toda, kako je iztekla stvar pri tebi?... Zdaj je na tebi vrsta, da govoriš!...«

»Hahaha, zdaj si pa ti nemara nervozen!«

»Ne, samo malce nestrpen!... Saj si lahko misliš!... Za to pa povej, povej, kako je bilo!...«

»Jaz mislim, da precej tako, kakor pri tebi — pač, ker je bilo moje dosedanje naziranje o ženski precej takšno, kakor tvoje in ker sem bil baš tako kratkoviden in baš tako neroden, kakor ti!... Tudi jaz sem jo imel spočetka zgolj za glumačico, za žensko, ki se kaže samo iz tega vzroka najivno in nedolžno, da bi se tem bolje oddala... Motila me je v mojem prepričanju nekoliko le iskrenost, s katero je govorila o svojih stariših, zlasti o materi!... Pravila mi je, da je bil njen oče nadlogar, pa da je umrl in da mora zdaj ona skrbeti za mater in mlajšega brata svojega... Ljubezen, ki je zvenela iz besedi, s katerimi je pripovedovala to, me je motila, kakor sem že rekel, toda naposled je lahko tudi to vse narejeno!... Vsekakor mi to še ni zadostovalo, da bi bil izpremenil svojo sodbo, ki sem si jo bil naredil vsled dosedanjih izkušenj o ženski... No in tako sem naposled tudi jaz vstal, prav kakor ti, in tudi jaz sem se ji hotel približati — prav kakor ti, a tedaj...«

»Tedaj si jo izkupil, kaj ne da, hihihi!...«

»Da, Tine, prav kakor ti!... Ah, kako je bila lepa v tistem svojem srdu!... Kakor mramornat kip je stala pred menoj — mimo, ponosno, zapovedujoče: »Strani!« ta ukaz je bilo čitati v vseh potezah njenega obraza, v njenih očeh, v celi pozi, ki jo je bila zavzela!... Vsa tista otročnost, ki je odmevala prej iz njenega govora, kazala se v njenem vedenju, je bila izginila in zdelo se mi je, kakor bi bila postala večja, kakor bi bila zrastle pred mojimi očmi in kakor bi rastle še vedno!... Njen pogled, iz katerega je odsevala še malo prej najivnost in prava dekliška milina, je bil vpert zdaj grozeče vame!... Jaz sem ostrmel in kar nisem občutil še

nikdar pred — čut srama me je v tem hipu prevzel!...«

»In ti pripoveduješ vse to?...«

»Ti se čudiš, kaj ne da?... No, vidiš, Tine, jaz sem večji poštenjak, nego si ti!...«

Tine pa je začel iznova hihikati. Bil se je z rokama po kolenil ter vsklikal:

»No, jaz sem proklemo vesel, da se nisem blamiral sam, proklemo vesel!... Toda še konec... še konec prosim!...«

Ferdo je nadaljeval:

»Molčala je dolgo, kakor bi hotela dokazati, da ji ni treba besed, da se me ubrani. Naposled pa so ji prigostolele sledeče besede iz ust:

»Fej vas bodi možkih, fej!... Vsi, prav vsi ste enaki!... In potem se še čudite, da se hoče ženska emancipirati od vas, da se hoče odtegniti vašemu vplivu, odrešiti se vašega trinoštva!... O, da, umljivo je, da vam samostojna ženska ni po volji, umljivo, zakaj bi imeli radi še nadalje sužnice!... Pa ne pojde, pa ne pojde več dolgo tako!... In pride čas, ko se bo ženska maščevala za vse to nasilstvo, za vse ponižavanje, za vso brezobzirnost, katero je prenašala skozi stoletja!...«

»Kaj, taka amazonka?... Hihih, vraga, potem pa je podajala tebe še vse drugače, nego mene!... In ti — kaj si rekel?...«

»Nič, ker je odšla!... A mene je pripravilo vse to na nove misli... Saj veš, saj veš, kake sodbe smo si delali o ženski emancipaciji včasi?... Jaz sem vedno mislil, da izvira vse to novodobno žensko gibanje zgolj iz egoizma!... Toda ta potezica, ki jo je izdala ona... to hrepenenje po duševni osvoboji... to me je privedlo do spoznanja, da ima vsa stvar vendar le tudi nekoliko etične podlage!...«

»Ah, pojdi, pojdi — etična podlaga!... Ne bodi sentimentalni!...«

»Da, skoro da sem sentimentalni, toda ni mi žal tega!... Nekaj se je zgodilo v

meni... nekaj me je prešinilo... povrnila se mi je hipoma spet vera v žensko...«

»A—a... kaj praviš!«

»... Obvladalo me je prepričanje, da se nahajajo na svetu še drugačne ženske, nego sem imel opraviti dozdej jaz z njimi... prepričanje, da taki možje, kakor sva jaz in ti, radi tega ne dobe nič boljšega, ker si nič boljšega ne žele...«

»Prijatelj — nehaj že, nehaj!...«

»... Prepričanje, da naše lopovstvo ni malo krivo na tem, da hodi toliko popačenih žensk okoli, in končno prepričanje, da je ženska sama na sebi mnogo boljja, nego smo sodili jaz in ti — e tutti quanti!...«

»Jaz se čudim, prijatelj, čudim!...«

»Čudi se za inoj del!... Res je, jaz sem od tistih mal ves drug človek!... Ženska čednost ima čudovito moč!... Ne morem si misliti, da bi to dekle ne bilo prav nič uplivalo na te!...«

»O, gotovo, gotovo, če ne, ne bi še zdaj po desetih dneh mislil nanjo in govoril o nji!... Toda uplivala je name povsem v drugem zmislu, nego nate, prijatelj!... Jaz ostanem, kar sem bil, in zaradi posameznega slučaja še ne izpremenim svoje sodbe o ženski... Sicer pa, saj veš — nahajajo se pač različno močne trdnjave!... Eno treba oblegati manj, drugo delj časa!... So tudi Plevne na svetu!... Taka je moja sodba!... A ti, ti — no, zdaj vidim, da je bila moja skrb popolnoma upravičena!...«

»Da, prav nič ne tajim — dosedanje življenje mi preseda!... Zdaj čutim, da je človek brez ljubezni —«

»... Žival, kaj ne da?... Čul sem že nekje to frazo!... Seveda, velja to tudi meni!... Hvala lepa za poklon!...«

»In odkar cenim zopet žensko, se mi svetlika malce tudi, kaj je hotel povedati Goethe s tistimi znamenitimi zaključnimi stihmi svojega Fausta...«

»Kaj, tudi klasike že čitaš?... No, potem seveda ni nobene pomoči več za te!... Izgubljen si, prijatelj, izgubljen!... Pojdiva, prosim te, pojdiva, kajti bojim se, da...«

Dvigneta se ter kreneta proti mestu.

Ferdo se začne zdaj sam smejati svoji razvnetosti. Zdelo se mu je umljivo, da stresa Tine glavo nad njim. Hote mu nemara pojasniti nekoliko to stvar, reče:

»Da, da, tako je, vidiš!... Človek ni kakor Bog — vedno enak! Človek se izpreminja...«

Tine pa vikne:

»Res, hudo se izpreminja!... Kajti, da bodeš ti kdaj na tak način zaljubljen, ne bi bil nikdar mislil... Ej, to bode smeha nocoj v našem klubu, ko bom pravil, kako samevaš s svojo ljubeznijo, kako vzdihuješ, kako se pogrezaš celo v filozofijo!... Na—a, da postaneš ti, ki si zagrešil v svojem življenju že toliko inseratov, pa žrtev takega inserata, je res že več nego interesantno!... Človek bi res že skoro verjel na neko višje plačilo!...«

Prišla sta bila v mesto in se ločila...

Oba sta se smehljala pri slovesu, a vsak na drug način...

* * *

Ferdo je bil zavil v stranske ulice. Želel je biti sam in bil je vesel, da se je iznebil prijatelja... Ta Tine, ki ga je v prejšnjih časih tolikokrat zabaval s svojimi čudnimi nazori in svojimi vodenimi dovtipi, mu je bil zdaj nadležen. Tudi to je pričalo o tem, da se je izpremenil...

Odkar je poznal deklico, ki mu je s svojim ženskim ponosom tako imponovala, je vladalo neko čudno neskladje v njegovem srcu. On, ki je bil v prejšnjih časih tako miren, tako ravnodušen, se je zdaj bojeval... bil je nervozen, razburjen... Njegovo dosedanje stališče, ki ga je zavzemal ženski nasproti, je bilo omajano, izpodkopano... Dozdaj je vedno mislil, da ženska samo toliko časa ne greši, dokler

se ji ne ponudi prilika, dokler nima pričakovati nikakega dobička... Nikdar, nikdar bi ne bil mislil, da bode dekcle, ki išče službe in ki je očevidno v stiski, ostalo trdno — nepremagljivo... To se nikakor ni ujemalo z njegovimi dosedanjimi izkušnjami... Res je bil naletel tudi že na odpor, toda ta odpor ni bil resen, ni bil trajen... Vzdihe, prošnje, solze — vse to je poznal, in vendar so bile v njegovih očeh vse ženske enake, baš ker je bil dozda še vse premagal... Tiste, ki so se vpirale, ki so se jim blestele solze v očeh, je smatral le še za bolj rafinirane... Ženska čednost — smešno!... Da so tisti vzdih morda dokaz istinite, globoke srčne boli, da so tiste jecljajoče prošnje morda odkritosrčne in tiste solze pristne, mu niti na um ni prišlo!... In nikdar ni premišljal o tem, kaj vse je morda učinkovalo na tako ubogo bitje, kaj je pospeševalo njegovo zmago!... Saj on ni vedel nič o bedi, nič o stiskah, nič o uboštvu!... Saj njemu je bil popolnoma neznan strah pred negotovo prihodnostjo!... Vpošteval ni tudi dejstva, da so bile mnogim dekletom, ki so vstopile v njegovo službo nemile okolnosti že prej strle energijo, in da so prihajale k njemu čisto baš ženske, ki se niso bale nobene nevarnosti več, ker niso imele ničesar več izgubiti... In kdo ve, če ni marsikatera ustregla njegovim željam, ker se je nadejala, da ima poštene namene z njo?... Ali mar ni delal obljub, ali mar ni premotil marsikatero s svojimi sladkimi besedami?...

Na vse to se ni oziral prej in uredil si je svojo sodbo o ženski samo po končnem uspehu... In za to so bile v njegovih očeh vse ženske enake, da, bil je prepričan, da se da ob ugodni priliki pri vsaki ženski, ne glede na to, v kakih socialnih razmerah da je, vse doseči! Vsled njegove moralne propalosti je bila njegova domišljija popolnoma izprijena in dostikrat

mu je pričarala slike pred oči polne nebrzdane razkošnosti... In smatral je za istinite tudi take stvari, ki se nikdar dogajale niso!...

Posledica njegove sodbe o ženski pa je bila, da vrednosti ženske tudi ceniti ni znal... Ah, kaj je bila njemu ženska do tistih dob!... Približno tisto, kakor jed ali pijača!... Različni letniki vin, različni letniki žensk!... Drugega nič!...

Odkar pa je zrl one nedolžne oči, iz katerih sta odsevala tako odkrito užaljenost in srd spričo njegove predrznosti, odkar je videl dekle, ki mu je, zaznavši njegovo nelepo namero, kratko malo obrnilo hrbet, ne da bi se bilo spuščalo v pogajanja z njim, so bili vsi njegovi prejšnji nazori hipoma izpodbiti in v njegovih prsih se je pričelo neko čudno gibanje... Čutil se je hkratu pomlajenega... Zatopil se je nazaj v čute, ki so mu polnili srce takrat, ko je kot sedemnajstleten mladenič prvič ljubil... ljubil idealno... Pozneje se je dostikrat tem čutom smejal, smatral jih je za nekaj otročjega, zrelega moža nevrednega... a zdaj so se mu zdeli prijetni in bilo mu je spričo njih, kakor bi bil hipoma našel nekaj davno izgubljenega... Prvi hip ga je nekoliko osupnilo, da so se mu ti mladostni čuti pojavili zdaj pri njegovih štiridesetih letih zopet, a pozneje je smatral to za dokaz, da je v vsaki istiniti ljubezni nekaj vzvišenega, nekaj duševnega, kar je on ves čas svojega razuzdanega življenja pogrešal, a kar daje ljubezni še le pravi slaj...

Bilo ga je res nekaj prešinilo, kakor je pravil Tinetu! Tam, kjer je prej kraljevala zgolj strast... se mu je pojavljal zdaj nek svet, plemenit ogenj... njegovo čustvovanje, njegovo naziranje je postajalo drugo — življenje je zadobivalo ves drug pomen zanj... Zdelo se mu je, kakor bi bil prezrl dozdej najlepšo stran življenja, kakor bi se bil del ob najlepši užitek, on, ki je tako hrepenel po uživanju!...

Seveda se njegovo prerojevanje ni vršilo tako gladko, kajti vedno zopet se je oglašal v njem prejšnji človek. Pregloboko se je bil pogreznil v blato, da bi se bil mogel tako naglo izkoptati iz njega. Pogosto se je protivila njegova narav boljšim nazorom, ki so se mu porajali v glavi. Nekaj ga je sililo nazaj v dosedanje naziranje sveta, v dosedanje življenje... Pojavljali so se mu često trenotki, ko se mu je zdelo nemogoče, da bi zatajil vso svojo prošlost, trenotki, ko se je videl sam sebi smešen in si je dejal:

»Ti norec... ti norec, na stara leta si daš zmešati glavo!... Na stara leta se daš premotiti takim nedolžnim — morda samo na videz nedolžnim očem! Da, kdo ve — kdo mi jamči?... Ha, s štiridesetimi leti pa zaljubljen, zaljubljen kakor šestnajstleten dečko!... Koliko dni že ne morem spati tako mirno, kakor v prejšnjih časih, koliko dni že nosim seboj to »srčno bol«, to domotožje, to hrepenenje!... Ferdo, Ferdo, kje je doslednost?... In ko bi le bolje postati hotelo!... A noče in noče!... Smešno res — ali resnično!... Kaj storiti?... Ali naj se res oženim?... Kaj poreko moji prijatelji, moji znanci?... Se mi li ne bo rogal vsakdo, ki pozna mojo preteklost?...«

Tudi zdaj še so se mu pojavljali od hipa do hipa vsakojaki pomisleki... Če bi se naposled vendar le ukanil?... Morda pa je le še bolj premetena in pretkana, še bolj egoistična, nego so bile druge!... Morda je čutila, kak vtisk je napravila nanj, kako revolucijo je povzročila v njegoví notranjščini, in zdaj morda samo čaka na to, da pride... Ako bi izprevidela, da ne doseže vsega, bi bila vendar le morda tudi drugače zadovoljna in vpognila bi se, ne da bi izvajala skrajne posledice...

Da, ko bi bil mogel dobiti to deklo za manjšo ceno, bi ne bil imel nič, prav nič zoper to! Tako korenito se še ni bil izpremenil, tako temeljit ni bil njegov

npravstveni prepoved, da bi bil kar z lahkim srcem zatajil svoje dosedanje bitje, da bi bil s popolno neobčutnostjo iztrebil iz sebe vse, kar je tvorilo dozdej v njem človeka! — O, da, če bi bila hotela priti k njemu tako, kakor so bile prišle druge, opustil bi bil nemara navzlic boljšemu spoznanju, ki se ga je bilo lotilo v tej krizi, navzlic oni lepši strani življenja, ki jo je bil tako nenadoma zaznal, spet misel na ženitev, zavozil bi bil nemara spet v stari tir, postal spet, kar je bil...

Toda prepričanja, da se mu pokaže to dekle kdaj v drugačnem svitu, vendar ni imel... In za to se je začel bati... za to ga je skrbelo bolj in bolj... Vedno zopet se je spomnil Tineta. Kako se je nasmihal, kako pomembno ga je pogledaval!... Kdo ve, če se ni tudi v njem nekaj podobnega završilo, samo da se tega morda še ne zaveda tako jasno, kakor on...

Odkar je vedel, da je bila tudi pri njem, je bil še bolj vznemirjen... Čudno, prej sta delala često drug drugemu v roke... nikake nevoščljivosti ni bilo poprej med njima — zdaj pa ga je kakor živ ogenj zapekla misel, da ve razen njega še nekdo drug za tega dekleta. Še nikoli v svojem življenju ni bil ljubosumen, zdaj pa se ni mogel zmysliti na prijatelja, da bi ga ne bilo zaskelilo in zbolelo pri srcu!...

Zavil je nehote proti onemu delu mesta, kjer je ona stanovala. Doslej je hodil počasi in delal je še manjše korake, nego mu je bila navada, zdaj pa mu je začelo hkratu srce hitreje utripati in noge so mu prišle kar same ob sebi v tek... Spočetka mu je bilo malo tesno, ko so začele postajati ulice krive in so se ožile bolj in bolj. Zašel že davno ni bil v nobeno predmestje. Njegov dom je bil v središču mesta in tega središča se je vedno držal. Njegova vsakdanja pot ni bila dolga. Z doma v kavarno in gostilno in od tod spet nazaj — drugih poti on ni delal. On se je

čutil zadovoljnega samo tam, kjer je življenje vrvelo, kjer je vladalo razkošje, kjer je bilo videti kaj — po samotnih stranskih ulicah on ni stikal. Predstavljal si je ondi vse umazano in smrdeče, ustvaril si je bil svoje posebne nazore o periferiji mesta. Zlasti o ljudeh, ki so prebivali tam, si je bil naredil malo laskavo sodbo. Ta mrznja, ki jo je imel do predmestja, je bila vzrok, da se ga je loteval spočetka nekak mešan občutek, ki ni bil prijeten. Toda polagoma mu je postajalo udobneje. Tuintam ga je zanimalo kaj. Raznovrstnost, katero so srečavale tu njegove oči, mu je začela prijati. Tu ni bilo tiste enolične, dolgočasne simetrije, kakor v sredini mesta, tu se je za vsakim ovinkom pokazalo kaj novega njegovim očem. Te male, ponižne hišice so se mu zdele hkratu tako prijazne!... Obšla ga je želja, da bi mogel sam bivati pod tako nizko streho. Zdelo se mu je, kakor bi bila neka posebna poezija spojena s to skromnostjo, ki jo je opazoval na vseh straneh. V monotoni obilosti, v kateri je živel, so se bili njegovi živci otopili, a v pogledu na vso to razliko so se mu poživljali, so dobivali svojo občutnost zopet nazaj. Čutil se je, koliko zmysla za lepo so imeli ti preprosti stanovalci predmestnih krajev. V teh malih poslopih se je razodevalo često mnogo več dobrega ukusa, nego v najmogočnejših stavbah v bogatejših ulicah mesta. In koliko samobitnosti, koliko izvirnosti je bilo tukaj!... Tu ni opazil nič šablonskega, tu ni odločeval še vzorec stavbenikov... tu si je še vsak gospodar po svoje zasnoval načrt za svojo stavbo. Nekatero stavbo so bile pač tudi ponesrečene, a večina njih se je odlikovala po neki čudni prisrčnosti, ki je pričala, da je šel dotični gospodar z nekim toplim čustvom na zgradbo svojega domovja. Ta razna lega posameznih hiš, ti vsakovrstni vrtovi, ki so jih obdajali — kako dobro premišljeno in preudarjeno je bilo vse to...

Iznenadilo ga je tudi, da je bilo po oknih toliko različnih cvetk... Ali ni izviralo to iz posebne vneme za naravne krasote?... Čudno, on je imel doma poln vrt najkrasnejših vrtnic, a gledal jih je brez zanimanja, in dihal je brez vsakega občutka vase njih mameči vonj... Še le zdaj, ko je videl razpostavljene cvetove po teh nizkih oknih... ko je slutil, da se jih oklepajo z neko posebno ljubeznijo človeška srca, je začutil tudi on njih vrednost...

In ljudje — tudi na ljudeh je opazil tu marsikaj, kar mu prvi hip ni bilo prav jasno. Zdelo se mu je, kakor bi se mu vsi ti ljudje nasmihavali... Nemara da so ga na ta način pozdravljali, ker se ga ogovoriti niso upali... Toda od kod ta dobrobrčnost?... Tudi ženske so imele to čudno navado... No, pri ženskah si je spočetka razlagal to dejstvo tako, kakor je zahtevala logika njegovega dosedanjega naziranja o ženski!... O teh predmestnih ženskah še posebno ni imel nikdar dobre sodbe!... Toda kaj je to?... Kakor hitro mu je vstala kaka umazana misel, takoj je izginil tisti smehljaj, takoj so se poveznile veke na oči, ki so ga prej tako prijazno gledale, in takoj so se mu stemnila lica, ki so mu pred tako veselo žarela nasproti!... Ali so mu čitale te ženske na čelu njegove misli?... No, morda da se je na kak način sam izdal, morda so se mu zganile ustnice v frivolnem nasmehu, morda je bil njegov pogled predrzen — postranska reč to, a kar ga je osupnilo, je bilo to, da se je tako varal, tako motil!... Saj mogoče, da so se baš v predmestju zatekale tudi osebe dvomljive moralnosti, a o tem se je zdaj prepričal, da ni o tisti splošni popačenosti, katero si je mislil on tu, ne duha ne sluha, nasprotno, da veje tu morda čistejši zrak, nego v onih svetlih, širokih ulicah, v katerih se je gibal on navadno... Iz teh smehljajev, ki jih je opažal povsod, je odsevala samo neke posebne vrste zaupljivi-

vost, ki se v višjih krogih navadno pogaša, a ki je morda najboljši dokaz za nepopačenost srca... Da, s tem smehljajem so ga vsi ti ljudje, ki so ga srečavali, pozdravljali samo, pozdravljali tako nekako, kakor pozdravljamo ptujca, ki zaide med nas in ki se mu hočemo skazati prijazenega... Nič umazanega ni tičalo za tem smehljajem, umazane so bile samo njegove misli!... To je uvideval bolj in bolj... In čim dalje bolj je uvideval tudi, da se mora podati človek med ljudi nižjih slojev, če hoče spoznati lepe strani življenja, in žal mu je bilo, da ni tega že davno storil in da je tako dolgo taval po temi...

Dospel je bil do enostavnega, pritličnega poslopja — in se ustavil. Njeno stanovanje mu je bilo že iz inserata znano, a povedala mu ga je bila tudi ustno, ko jo je bil vprašal zanj... Pod uplivom burnih čustev, kakoršnih doslej ni poznal, stopi v vežo...

Vrata v sobo so bila deloma odprta. Nemara da jih nekdo iz malomarnosti ni bil zapahnil za sabo, ali pa sploh ni bila navada zapirati jih v gorkejših letnih časih. In tako je čul razločno sledeči razgovor:

»Klara, saj ti je došla danes zopet neka ponudba!... Kdaj pa pojdeš pogledat?...«

»Ah, mati, ko pa je tako težka, tako strašno težka taka pot!...«

»Ubožica, vem da ni prijetno, toda kaj hočeš, ko pa ni drugače!... Če ne dobiš v kratkem kake službe, ne vem kaj bo!... Beračit bom morala iti!...«

»O, mati, ko bi le že stara in grda bila, potem bi bilo vse to drugače, potem bi...«

»Kako nespametno govoriš!...«

»Ne, mati!... Ko bi vi le vedeli!... Oh, to je bila nesrečna misel, ta inserat!... O dekletu, ki se ponuja po časopisih, sodi menda ves svet slabo!... Ali pa je samo meni usoda tako nemila!...«

Zadnje besede je zadušil jok...

Njemu pa je bilo pri srcu, kakor še nikdar... Za hip se mu je zdelo, kakor bi sanjal, kakor bi ne bil čul prav... On, ki je v vsaki ženski videl hotnico, on ki si je dozdej vsak ženski pogled, vsak usmev, vsako kretnjo razlagal tako, kakor mu je narekovala njegova popačena domišljija, ni mogel pojmiti, kako je vse to mogoče... Zdaj, ko je čul to njeno tožbo, mu je deklica še bolj imponovala, nego tistikrat, ko se mu je bila postavila v bran... Žalost, ki je odmevala iz teh njenih besedi, ga je prepričala še temeljiteje o njeni poštenosti, o njeni nepokvarjenosti, nego njeni grozeči pogled tistikrat in ukor, ki mu ga je bila dala... Iznova se je zavedel, kako se je varal, v kako zmoto ga je bila zavedla njegova moralna propalost, kako krive nazore je imel o življenju!... Sram, ki ga je občutil, se mu je združil v prsih z željo, da bi mogel živeti poslej drugače. — Ob enem pa se mu je zdelo, da je dolžan za vse to, kar je pregrešil dozdej ženstvu nasproti, tistemu žrtvovati nekaj. — Posebej še dolžnega in hvaležnega pa se je čutil nasproti temu dekletu, ki ga je s svojo pristno ženskostjo dvignila iz blata, v katerega se je pogrezal dosihmal, in odprlo mu pogled v doslej nepoznane duševne globine, da mu je bilo, kakor bi videl vstajati zarjo na jutranjem nebu...

Potrkal je in stopil v sobo... Opravičeval se je in govoril nekaj časa zmeden in brez zveze, a naposled je vendar le zbral svoje misli toliko, da je napravil še dovolj logi en in jasen zaključek.

»Gospodična«, je končal, »ta inserat, ki je povzročil vam toliko britkosti, je meni lahko vir največje sreče, če bi mi hoteli odpustiti zadnjič tisto... in če bi mi hoteli biti malce dobri!... Vzgledno ni bilo morda moje dosedanje življenje, a uverjeni ste lahko, da se grešnik, ki se tako očito obtoži in pokesa svojih grehov, gotovo temeljito poboljša...«

Ona je strmela samo in nobena potezica v njenem obrazu ni izdajala, da se čuti srečno vsled njegove ponudbe... Mogoče, da mu ni zaupala, mogoče tudi, da si je njeno srce želelo po tihem moža drugačne zunanjsčine, drugačnih lastnosti... Da, njen pogled se je celo nekako stemnil, in ko so njene ustnice zatrepetale, da bi izpregovorila, se je zdelo, da ga hoče zavriniti. Toda v tistem hipu zakliče mati:

»Klara... Klara!...«

Hči je umela ta klic. Iz njega je odmevala radost, a ob enem bojazen, da bi ona ne pahnila sreče od sebe, ki se ji je ponujala... Iz materinega glasu je zvenela goreča prošnja, naj se žrtvuje malce zanjo, da naj stori konec bedi, pod katero ste trpeli obe...

Tja skoči k njej, oklene se je z obema rokama okoli vrata in na glas se razjoka. Na to pa stopi k njemu, poda mu desnico in reče resno:

»Vsikdar vam bom vdana, vsikdar hvaležna!...«

* * *

Dva mesca pozneje je pripeljal Ferdo prvič svojo mlado soprogo ob roki mimo kavarne, pred katero je bilo zbrano polno njegovih prijateljev in znancev in kjer je v prejšnjih časih tudi sam dan na dan postaval...

Vedel je, da se spogledujejo nad njim, da se sujejo s komolci ter se mu posmehujejo, a ostal je spričo vsega tega čudovito ravnodušen...

Najbolj je hihihal Tine. Stresal je svoje plitve dovtype ter dejal naposled:

»O tem nezvestem prijatelju našem bi se dal spisati lep roman!«

»Pa ga spiši!...«

»Morda!... Toda zdaj še ne!... Počakam konca! Prepričan sem, da bo veleznimiv!... Naš prijatelj se je vsedel, ko malo kdo!...«

No, od tistihmal sta potekli dve leti, ali nobenega znamenja še ni, da se Tine-tova prorokovanja izpolnijo!...

Vse kaže, da se je Tine temeljito zmotil. In nemara da tudi že sam to uvi deva. Kajti kar nič več se ne smeje, kadar vidi Ferda s soprogo, nasprotno, nekamo resno se drži in temno gleda za njima...

MAGDALENA.

J. S. MACHAR. Z DOVOLJENJEM PESNIKOVIM PREVEL ANT. DERMOTA. PRAGA.

Ů.

Mesto lensko in kraljevsko
s prebivalcev trikrat tisoč,
cerkev ena, krčem 20
pivovar in vinopalna,
dvoje listov, ktera vsaki
dan izhajata štirinajsti:
»—yské Listy«, zvesti organ
pametnih očetov mestnih,
»Volný Občan«, glas bojevni*)
opozicije prestroge
(genezo njih bralec najde
za nekoliko vrstic nižje).

Glavni trg je lep in velik.
Patricijske hiše so krog
njega v štiriogelniku,
rotovž dviga iznad njih se
s pordečelim starim stolpkom,
ki na špici se vrti mu
dvorepati lev po vetru.**)
Nepomuchi Jan kamnitni
stoji v sredi; v letu enkrat,
v maju mesecu prekrasnem,
rjavo ga pobarvajo na
stroške občine. In krivi
gričasti hodnik ob vznožju
vodi hiš, smrdljivi jarki
ga prekinjajo, tekoč iz
hiš, tvoreč na glavnem trgu
filigranske veletoke.

*) Volný=prosti, svobodni.

***) Dvorepati lev v odznaku kraljevine Češke.

Stari pometač ves dan tu
v drobne kupčke pometa
slamo, prah in nečistoto;
veter al pa bujna mladež
mu razmeče jih poredno
na večer, in družega dne
spet jih pometač skupiči.
S trga lep razgled je proti
zapadu; tu ulice se
nižajo, pokopališče
čez nje vidiš s cerkvico in
križi in s cipresami in
spomeniki (tam ležijo
mestnih tradicij junaci
v miru), dalje polje, drevje
ob cestah in skale rjave;
v solnčnih dneh na enem kraju
Labe voda probleskuje;
in od tod je sama dalja,
le zvon Řipa z belim vrhom
jasno se odseva v dalji.
Ponos mesta pa je gradič.
Trdna in obširna stavba
s stolpom, čigar streha krita
z barvanim je skrilom, dviga
veličastno se nad Labo.
Veki, ki so veli čez njo,
tu sledi so zapustili.
Jarki in nasipi silni,
zid s strelnicami utrjen,
stara okna, grb na zidu,
temne ječe in hodniki;
v starem slabem parku pa so
tajinstveni paviljoni,
fontane, velike vaze,
amoreti mahoviti;
zopet v drugem krilu grada
okna čisto so moderna,
s pliševimi zastorji in
s toplomerjem na okvirju;
v parku pa naenkrat stopiš
v rokoko-smehljavo dobo,
med gredice zelene —
tak tu resno na-te diše
zdajnosti in minulosti
ta konglomerat molčeči...

Nad Pikharti nekdam tu so
Krajski vladali gospodje,
v drevju parka so zvenele
takrat pesmi božje; Rudolf,
cesar zadumčivi, s tega
stolpa opazoval z mojstrom
Tihonom tek zvezd; tu bival
Bannér je — še doslej ljudstvo
se spominja švedske šibe
te in njega putike;
vojvodinja Berrska v parku
v mesečnih nočeh dogodke
je galantne svoje žila —
patricijske hčerke rade
hodijo dnes po teh krajih,
vzdihajoče zardevaje ...

Park sedaj odprt je mestu.
Grajski gospod žije daleč.
Oskrbnik njegov, trd Nemeč,
biva v grada tistem krilu,
kjer so okna s toplomeri.
V letih ta gospod je, resen,
strog, da daleč ga pozdravljaš,
ki poljubljajo mu roko
mladež, reveži, srečaje
ga, veliko v mestu malem
njegova velja beseda.
Ne deluje v rotovžu on —
nima časa on za tako:
on grajščino vlada, let že
25 je okrajni
starosta, — toda prijatelj
dober je županov, v vseh mu
zmedenih stvarih svetuje.
(»Volný Občan« se perfidno
časih tak o tem izraža:
Glava mesta v rotovžu je,
sveti Duh pa je na gradu. —
A pod črto v feljetonu
dost prozorno pripoveda,
da prijateljstvo še ožje
oskrbnik ima z rejeno
soprogo gospo županjo —
sicer pa v tem celo mesto
nič napačnega ne vidi).

Nov most spenja se črez Labo.
V lepem gaju lip in hrastov,
kojih veje stičejo se
gor v višini in obok tak
tvorijo fantastičen, se
pride v mesto drugo. Njega
ime vsako češko dušo
navdušuje s pieteto:
romarski kraj to je sveti,
v cerkvi je storila sveta
slika čudežev prè tisoč ...
Danes še od njih masti se
tolstih mašnikov kapitelj,
sto in sto ljudij pa dobrih,
ki čepe tam v hišcah nizkih
celo jesen, celo zimo,
kakor pajk v zakotju svojem,
ko spomladi ljud z dežele
pod zastavami prihaja,
pesmi poje marijine
v vsem okraju, ko hite sem
družice, pobožne žene,
bujni fantje, lične deve
iz vseh koncev vlasti naše
k temu kraju — pridejo ven
s šotori platnenimi in
duše te lové pobožne,
izsesajo jih, kar možno! ...

Po teh krajih drugi dan je
stara teta sprevaljala
Luci svojo po prihodu.

Bralec al si opazoval
kdaj življenje že v mravljišču?
Filistejski mrčes žije
ta pravilno, malomestno,
vsi poznajo se, vsak ima
dnevni svoj program določen,
grede zjutraj, druga sreča,
tipata s tipalnicami
se kot pravila bi sanje
iz noči minole si,
opravljanje in novice,
pa gre spet vsak svojim potom
in se precej sreča z drugim,

spet obstane, se zgovarja,
spet gre dalje. Pač poznajo
gibljej svojih vsak teles, vso
najskrivnejšo notranjost, vse
z dnij preteklih svojih — vendar
sladka sili jih navada,
da mimogrede se malo
zgovorijo, zmiraj isto,
kakor včeraj, danes, jutri.
V tem opravljajo pa svoje
delo kot postransko, mimo
grede; na večer v mravljišče
vrnejo se, po hodnikih,
sobicalh po 2, 3, 4
tu stoje do temne noči
v razgovoru zanimljivem.

A ta vrišč, če med nje pade
tujega kaj! . . . Kakor divji
tekajo, pozvedajo
dnevno delo opuščaje,
krč tipalnice jim zvija,
radovedni zbirajo se,
debatirajo . . . srčnejši
vržejo se na ta predmet,
z vseh strani ogledajo ga,
popravljajo, bežijo,
da tresó se jim glavice,
v plesnem nazaj . . . —

Bliskoma po
mestu gre novica: Jurij
s teto prišel je, pripeljal
s sabo tujo gospodično.
Kdo je? Kdo je? Ni v sorodu,
temeljito vsi poznajo
rodovnike vseh meščanov,
tak fantastične le bajke,
kombinacije, pravljice
se raztrošajo po mestu,
pripovedovalci sami
dobro jim ne verjemó.

V mestu celem ni ga okna,
kjer bi, če šli dami mimo,
ne pokazala se glava

s kritičnih očij dvojico:
kdor na ulici jih sreča,
v grajskem vrtu al na trgu,
vsak obstane, se ozira,
druga vjame, dolgo, dolgo
z njim stoji, se razgovarja . . .

Blizu dveh popoldne z dóma
privali gospa županja
se debela. Pivonjkova
svila kril in rokavice,
klobuk, majajočih višen,
cvetov poln in pestrih pér,
javljali ljudem so dobrim
velik smoter tega pota.

Dan je gorek. Potne kaplje
lijejo po licih polnih,
v progi dve se zlivajoče
pod očmi. V temnordeči
senci solnčnika gre drobno,
mirno kot bi plavala, na
desno, levo glavo suče
odzdravljaje vsem spodobnim:
»Guten Tag!« in »Bog daj dobro . . .«

Dvorec Jurija meji se
zadnjo steno z zidom parka
grajskega, s pročeljem svojim
pa ozira se na polje.
Zdaj gospa županja vstopi
v dvor obširni. Razven put in
rac in gosk, nebroya vrabcev,
par golobov na okroglem
golobnjaku se vrtečih,
ne zapazi niti stvarce.
V žgočem zraku se razširja
smrad iz hlevov, vonj sená.
K hiši z enega nadstropja
na dvorišču gre žnpanja
mimo oskrbnikovega
stanovanja. Neka ženska
pride baš in jo ugleda,
roke ob zastor obriše,
teče k nji, roko poljubi.
»Bog daj dobro, le pustite«,

blagohotno ji pomalja
ročico gospa županja,
»je li svetovalka doma?«

»Da, da, prosim, milostiva«,
(»gospa svetovalka« pravi
Jurijevi teti).

»Jurij?«

»Tudi doma, milostiva.
Pišeta račune neke
z oskrbnikom. Naš gospod zdaj
gospodarstvo sam prevzame.
Tu ostane. Računita.«

»In gospica? Kdo pa ta je?«

»Prosim, ne vem, milostiva.
Mislil bi si, da je hčerka
morda naše milostive,
toda ni. Jaz sama ne vem.
Tam sta skupaj —«

»Hvala, hvala —
je že dobro.« —

Soba je
svetlo bela in velika,
par stolov, omara z lesa
hrastovega z ornamentami
izrezljanimi in miza —
to edino je pohištvo.
S stene gleda iz okvirja
slika Husa, slika Žižke,
in med njima na podstavi
stoji soha Podjebrada —
oče Jurija tu žil je
več kot pol življenja —
slike te in to pohištvo —
to spomini so na njega.
Pri odprtem oknu Luci
in gospa sedita; ven za
hišo detelja mi raste
v senci; regrati pa s cvetjem
svojim kot cekin rumenim
motijo temno zelenje.
Cvrčki v njem glasno hreščijo.
Nekako brez vsake misli

Luci v roki ima knjigo
dolgo, ozko, v stari koži
z ornamentom pozlačenim.
Stara dama jo je našla,
drug njen mil je iz mladosti:
Novalis. In stara dama
vzdihla v slasti: »Čitaj, dete!
Ah, ta Henrik offerdinški!
Blaue Blume! Le prečitaj!
Jaz sem noč in dan ga brala! —«

Zdaj gospa županja vstopi.

Glasni vzkliki: »Ach, Frau Rätthin!«
»Ach, Frau Bürgermeisterin!«

In v objemu slapi tekli
so besed preslišanih:
konečno gospa županja
sede. Z bistrim okom dvakrat,
trikrat deklico premotri,
teta pogled ta prestreže.
»Moja Luci«, jo predstavlja.

»Veseli me, 's freut mich, 's freut mich.
Dolgo pri nas?«

Luci rdi se.
Teta urno dé: »Za zmiraj.«

»Gospica je pač iz Prage?«

»Da, iz Prage«, hitro Luci.

»Če življenje naše bo po
volji gospici, ne vem, ne.
Malenkostno, dolgočasno,
mirno je tu na deželi,
ljud preprost — gospica menda
vajena je drugih sfer —«

»Ne«, prekine teta, »Luci
bo gotovo tu popolno
zadovoljna. In na kmetih
živcem prijalo bo njenim,
ki razčileni so malo —«
»Gospica, gotovo zdravje
zadobite tu, gotovo.

Tu idilično živimo.
Časih kak izlet je ali
kaj zabave — a da vprašam:
gospica je zaročena?
ali naj vam gratuliram?
Gospod Jurij —«

V Luci vrelo
vse je v ognji.

»Bog obvaruj«,
naglo vmes gospa poseže,
»to bi pa zadela slabo!
Raje bi ji lastnoročno
kamen na vrat privezala
in jo potopila v Labo!
Aber sagen sie mir lieber,
Werthe Bürgermeisterin,
kaj je novega, kaj mesto?
Znanci vaši?«

»Ach, Frau Rätthin«,
iz dna duše si oddahne
zdaj gospa županja, »mnogo,
mnogo. Doktorica zopet,
le pomislite . . .« (ta doktor,
glava mestne opozicije,
»Občana« izdatelj, črno
je župana mi sovražil),
»naj povem vam po pravici,
ženska ta je res brezstidna,
ondan vidijo jo v gozdu
v kaj zaupnem tète a tète
s sodnim pristavom! Resnično,
ona ima v tem že prakso,
bogve, koliki je ta že!
Sicer pa se zdi mi časih,
da pri njih je to v rodbini;
doktor vse to opazuje
mirno, kar počenja ona —
vest, seveda! Ach, Frau Rätthin,
spet pred tednom moral v Prago
služko je poslati! Glejte,
tak je mestni moralist!
Ta će vmazati čast mojo!
Njega listič ondan piše
— praviti me sram je — spet o

meni in o oskrbniku!
Prenesramno!« kakor pura
se zardela je županja
do vratu in pa od čela;
dalje gredo škandalozne,
zoprne historije in
v ure pol je tukaj stala
cela mestna opozicija
v negližé umazanem —
»to-le veseli človeka«,
zaključuje zdaj županja,
»da je cela naša stranka
v tem-le čista kot kristal. —«

Še nekolikrat na lahko
omenila je lupine,
ki je tak trdno skrivala
jedro tuje gospodične —
vse zaman; zato pa čvrsto
vedno znova segala je
v kalno strugo, po kateri
mesta se vali življenje . . .

Tak je uri dve sedela.

»Priporočam se, Frau Rätthin,
do svidenja, gospodična,
na izletu kakšnem, kmalu
zboznamo spet nekaj.«

Vzvišena — kot človek, slaba
stvar ta, zmiraj je, če mogel
bližnjega je počrniti —
moško in prevzetno šla je
skoz dverí gospa županja.

»Vidiš, Luci, taka-le je«,
vzdihnila gospa je stara,
»zdaj pa pazi: dnes al jutri
pride njena tekmovalka,
doktorica; in vse to boš
zopet slišala od nje, le
da imena bo zmenila.
A najžalnejše pri tem je,
da i to bo spet resnica,
kot resnično je današnje.
To je svet! Za naših dnij pa
vendar tak ni bivalo! . . .«

Luci zdrzne se. Doslej je gledala zamišljeno na deteljišče valovito:
»Ali, tetka, reci samo, kakšne tukaj so razmere? Kje izvir sovraštva tega je med damama?«

»Ah, da, da, ta historija je lepa. Skoro kakor anekdota. Par let temu je, obe sta, doktorica in županja, bili si kakor dve sestri. Tretja v družbi njuni bila je sodnica. (— Zdaj že mrtva —.) Te tri zmir so bile skupaj, na besedah, na sprehodu, na zabavah, deco svojo v zibelki so že ženile navzajem — v pregovor lahko prišlo bi prijateljstvo to! V tem sodnik postane svetnik pri sodišču krajnem nekje. A prijaznost traja dalje. Doktorica in županja vsak dan pisma sta pisali svetnici. Dve al tri leta. Ljuba svetnica umre tu. Svetnik, mož precej navihan, škodoželjen star satir, pošlje prijateljicama žene svoje za spomin zaboj velik. Povabili par gospej sta si iz mesta, vzdihajoče, žalujoče zdaj odpro ga. V njem ležita dva zavitka z naslovoma: milostni gospej županji, milostivi doktorici. V gruči dve se razdelijo dame vabljene. Zavitka odpečatijo previdno: pisma v njih so, sama pisma! Doktorica tista ima, ki pisala jih županja,

in obratno. — Ne vprašuj zdaj, kak končala je ta scena! Skoro bili bi se zbili! Pisma vsa od a do ž so bila samo opravljanje, in historija kočljiva, no, najgrje vse o drugi druga piše! Kakor ena tak i druga! Drugi dan je tega polno bilo mesto; to je vrelo in kipelo, kot da je revolucija zbruhnila! In od te dobe črtita se druga drugo, kakor grehe svoje! Zdaj je rastlo to. Moža sta tudi vmes posegla. V mestni zbor sta doktor in župan — prej dobra — spor prenesla. Doktor zdaj se »Mladočeha« je nazival, »Staro —« bil župan je. Doktor časnik svoj je ustanovil, vsakih 14 dni je treskal, dokler naposled ni zganil še župan se. Ustanovil časnik svoj je. Od tedaj se bijeta na nož...

A glejte,
»vidiš tam-le vitko damo?«
kaže tu gospa Luciji
črez polje tja proti cesti,
»ta gospa je doktorica.
K nam gre. Tak se le pripravi...«

ŠOLSKA IKONA.

SRBSKI SPISAL DR. LAZA K. LAZAREVIĆ.
PREVELA I. IN F. KLEMENČIČ.

(Nadaljevanje.)

Dan pred odhodom motale so se žene iz cele vasi po popovi hiši. Tu so bili kupi potic in kolačev, bidrov in pogač, loncev se smetano, živih in praženih piščet, suhega mesa in toliko »provijanta«,

da bi četovodja Vojin ž njim zlahka nahranil celo četo. Mičo je prinesel nedavno iz mesta nov pisan kovčeg in vanj baše Ikonija neštete nogavice, srajce in obrisace.

Žene posedajo na klop pod orhom, božajo Maro in se jočejo, ona pa gre preplašena iz naročja v naročje. Ne joče se, ampak z zamišljenimi očkami gleda v karsibodi. Puli čipke na srajci in ne govori ničesar. Ničesar ne je in ne pije. Otrok je čisto iz sebe; nekak ogenj mu je stopil v ličeca, in kedar kaj poreče, je to kakor v nekakih sanjah.

— Bog daj, da bi vse to dobro minilo! — pravi stara Stevana.

Ko se je že mračilo, razišle so ženske in moški domov ter so pustili popa samega. Gotovo tudi on ni ničesar večerjal, a to noč je vzel Maro k sebi v posteljo. Ikonija se ni mogla od nje ločiti, in ko je mislila, da je Mara s popom zaspala, iznesla je svojo odejo ter jo prostrla pred vrata popove sobe ter se vlegla.

Ko je spanje, ki ga ne more pregnati nikakšna skrb otroške dobe, prevladalo nemirno Marino dušo; ko so črne trepalnice pale nad zarudela ličeca in so se začele prsi enakomerno dvigati, se je pop vzravnaval v postelji. Sobo je osvetljevala lučica, ki je gorela pred ikono. Če bi Ikonija v tem hipu polukala v sobo, bi mislila, da vidi podobe svetnikov. Nagnilo se je uvelo starčevo lice nad življenja polni obraz deteta, a z bele brade pada kaplja za kapljo in se takorekoč kadi na njenih ličecih. In komaj se je pop nagnil, da jo poljubi, pa je dete v spanju mahnilo z roko. obrnilo se v drugo stran ter nadaljevalo spavanje. Globoko je pop vzdihnil ter se zavalil v posteljo.

Davno je pala rosa, že se tudi vstok rudeči, a pop še ni zaspal. In ko je slišal, da se je pred njegovo hišo ustavil voz, vstal je in šel venkaj.

Pred hišo je kum Ninko napuščal pozevnice konjema, ki sta se kadila v svežem

jesenjem jutru. Kočijaš se je popel na voz ter poriva z nogo seno pod sedeže. Pop je stopil v vežo, v selu je bilo še vse mirno; samo tuintam je zaškripala klada na studencu ali pa zaropotala oknica. Kočki so potezale glave izpod peruti, a niso še skakale z gredi.

— Dobro jutro, kum, in blagoslovi me! — je dejal kum Ninko, ko je zagledal popa. Tudi kočijaš se je vzravnaval na vozu ter vzel kapo z glave.

Pop mu je odzdravil:

— Rano si vstal, kum!

— Kaj čem? — je dejal kum Ninko. Zbudil sem se prej, pa ko nisem mogel zaspati, sem poklical otroka, da napreže.

— Pojdi v hišo! — je rekel pop. — Mara še spi, a Ikonija nam lahko skuha kavo.

Nisem vam rekel, da je bil tak dogovor, da kum Ninko popelje Maro v Belgrad in odnese pismo vladike, kamor treba. Pop ne more zaradi cerkve in zaradi starosti. In kje bi njega starca pustil narod na pot, in kako bi njemu bilo, da pusti dete v Belgradu, pa da se sam vrne? Bog ve, če bi on to sploh mogel prenesti?

Tu sta njedva govorila o marsičem, največ pa o potovanju in o Mari. Pop je mnogokaj svetoval ter prosil kum-Ninka, da pazi na to in ono in da si vse dobro zapomni ter da mu potem vse pove, ko se povrne. Tako sta se njedva brigala za vse, ko je Mara še spala trdno spanje. Že se je zablščalo od vztoka. Še dvoje vozov se je ustavilo pred popovo hišo. Prišle so žene z moškimi iz sosedstva, pa tudi taki, ki so stanovali dalje. Še pol ure, in dvorišče je bilo polno ljudi, pred hišo pa nad desetorico vozov, a Mara — še spi.

Kum Ninko je pogledal v solnce, ki se je prikazalo.

— Dani se — je rekel — jaz pravim v imenu božjem in s tvojim blagoslovom, kum, da se vzdignemo.

Ikoniya se je pririla z redečimi očmi:
— Spi še dete!

To je bila zapreka. Kdo bi mogel biti tako trdega srca, da bi zdaj zbudil otroka?

Ko pa je minilo kake četrt ure in ko se je s kupice začelo kaditi in rosa se dvigati s trave, vstal je pop ter šel v hišo. Vsi so obmolknili, nihče se ni ganil niti z ušesom, in pop je vstopil v sobo.

Dolgo je gledal mirno in brezskrbno vest, kako je spala. Stopil je pod ikono ter molil k Bogu, potem pa odločno šel k postelji. Položil je otroku roko na čelo:

— Mara, dete moje, vstani!

Deklica si je otrla oči ter jih odprla. Globoko je vzdahnila ter gledala z velikimi, nedolžnimi črnimi očmi popa.

— Kako lepo se mi je sanjalo, oče!

— In kaj se ti je sanjalo, hčerka?

— Sanjalo se mi je, kako da sem v nekem velikem mestu, pa kako da so tam velike, velike hiše; pa kako da se vozim na zlatem vozu, pa vse se je zibal, kakor od vladike!

— Pa zdaj pojdeš, hčerka, v božjem imenu, v Belgrad, — je rekel pop ter se silo raztegnil usta. — Tam boš videla vse to.

— Belgrad!? — je dejala dekllica ter se spremenila v obrazu in srce ji je zakucalo.

— Vstani!... vsi te čakamo... — je rekel pop ter zbežal iz sobe.

Potem je vstopila Ikoniya z drugimi ženami in čez kake četrt ure so pripeljale jokaje dekllico, ki se je tudi sama kopala v solzah.

— Pa kaj se cmihate ve, ženske, in silite otroka, da se joče? Vi tudi druga ne znate! — je dejal Aksentije Smiljanič ter si obrisal z rokavom solzo.

Miéo je prinesel Marin kovčeg in ga porinil v seno pod sprednji sedež. Pop je poljubil Maro:

— Pojdi z Bogom, Marica! Naj ti on pomaga!

Potem so začeli vsi po vrsti poljubljati dekllico in nazadnje jo je Ninko odnesel, kakor da sta ji dve leti. Rekel ji je, naj se prekriža, ter jo položil na voz. Potem se je še sam prekrižal ter se vse del poleg nje in ji zašepetal:

— Poljubi še enkrat očeta in mu reci: blagaslovi me!

Ona se je nagnila z voza k popu ter mu podala roko:

— Blagaslovi me, oče! — in naslonila je ustnice na uvelo popovo roko.

Žene so si zakrile oči, možje strugajo s palicami po prahu in gledajo na drugo stran v plot.

Nastala je tišina.

Pop je položil obe roki na Marino glavo ter začel šepetati.

In ko je vzdignil in vzravnal glavo, je zaklical Ninko kočijašu:

— Udri!

Konja sta šla. Pop je stopil k vozu ter se hodè objel s kum-Ninkom in dejal:

— Čuvaj mi dete, pri tvojem življenju in pri samotvorcu Bogu!

Ninko je prijel dekllico z roko pod pazduho ter jo potegnil k sebi, a konja sta začela dirjati. Mara se je obrnila k očetu in prestrašeno zavpila: »Nečem v Belgrad, nečem!« Ali slab ji je bil glasič. Ni čul tega niti pop, niti kum Ninko, niti kočijaš.

(Nadaljevanje prihod.)

LAHKO NOČ! FRAN ŽGUR. PODDRAGA.

Kakor bleđa nunica
med zvezdami lunica
plove, tiho jih zroč —
Lahko noč!

Dušica moja nebo —
kako bi zaspala, kako? —
Zvezdic, želj ima tisóč —
Lahko noč!

In kar se jih v duši iskri,
glej, vsem kraljica si ti —
Deklica, angelj cvetoč —
Lahko noč!

Da sem pod nebom oblak,
razplakal bi se junak,
zrosil ob oknu plačoč —
Lahko noč!

Pevce tvoj južnih kancon
ah, gleda zaman na balkon —
V srcu žge ogenj žgoč —
Lahko noč!

PRED MADONO. UTVA. TRST.

Pred Madonino podobo
tvoja ljuba nekedanja
lučico svetlo prižiga,
misli in o tebi sanja.

Da Madona bi nezvesto
srce ti spreobrnila,
da bi ji ljubezen tvojo
zapuščeni povrnila.

In Madona jo poslušaj,
se smehlja ji, jo umeje
in stotero mladih upov
v srce ji ljubeče seje.

BORIS GODUNOV. A. S. PUŠKIN. PREVEL EDVIČ.

IV.

Misail in Barlaam, meniha-postopača, Grigorij Otrjopjev, oblečen posvetno, krčmarica.

Krčmarica. S čim naj vama postrežem, častita starca?

Barlaam. S tem, kar nam je poslal Bog, mati: imate vina?

Krčmarica. Kako ne, očeta sveta, takoj prinesem. (Odide.)

Misail (Grigoriju). Kaj se pa tako držiš, tovariš? Vidiš litavsko mejo, do katere si tako želel priti.

Grigorij. Dokler ne bodem v Litvi, ne bom miren.

Barlaam. Kaj se ti je pa Litva tako priljubila? Glej, midva, oče Misail in jaz grešnik, odkar sva ubežala iz samostana, ne misliva na nič: Litva, Rusija, Peter ali Pavel, vse jedno... če bi le bilo vino... no saj že gre.

Misail. Dobro si govoril, oče Barlaam.

Krčmarica (pride). Tukaj imate, častita očeta. Pijta na zdravje!

Misail. Hvala, mati. Bog te blagoslovi. (Pijejo. Barlaam začne peti pesem: »Kako živeli smo v Kazanu mestu«. Grigoriju): Zakaj pa vendar ne pomagaš peti in ne pomagaš piti?

Grigorij. Nočem.

Misail. Prostemu volja...

Barlaam. ... a pijanemu raj, oče Misail! Izpijmo kozarček na zdravje krčmarice! (Poje: »Mladič dobri nehoté...«) Vidiš, oče Misail, kadar pijem, ne ljubim treznih. Pijanost in ponos si nista brata. Če hočeš živeti tako, kakor mi, ki prosimo milostinjo, dobro, če ne — pa pojdi k vragu: Veseljak ni prijatelj duhovniku.

Grigorij. Pij, toda govori pametno, oče Barlaam! Če ne, boš videl, da znam o pravem času tudi jaz govoriti, kakor gre.

Barlaam. Kako naj govorim pametno?

Misail. Pusti ga no, oče Barlaam.

Barlaam. Kak pustež pa je to! Sam se pridruži za tovariša, ne veš, kdo je, ne veš, odkod je, potem se pa še zbreza. (Pije in poje: »Mlad menih gre v samostan.«)

Grigorij (krčmarici). Kam pa pelje ta cesta?

Krčmarica. V Litvo, moj dobrotnik, k Lujovim goram.

Grigorij. Je-li daleč do Lujovih gor?

Krčmarica. Ni zelo daleč, do večera bi se moglo priti tja, če bi ne bilo carskih pregrad in stražnikov.

Grigorij. Kake pregrade, kaj pomeni to?

Krčmarica. I nekdo je ubežal iz Moskve, in zapovedano je, ustaviti vsakega in ga preiskati.

Grigorij (za-se). Na, tu imaš vraga.

Barlaam. E, tovariš! Glej ga, kako je prisedel k krčmarici. Vidi se, da ni potreben pijače, ampak mlade igrače. Je že tako! Vsak ima svoje navade, a midva z očetom Misailom imava pa to skrb -- pijača do dna; če izpijeva, povezneva čašo in ji potolčeva na dno.

Misail. Dobro rečeno, oče Barlaam.

Grigorij (krčmarici). Koga pa iščejo? Kdo je ubežal iz Moskve?

Krčmarica. A Bog ti ga vеди, tat ali razbojnik, samo da ne morejo priti čez mejo sedaj še dobri ljudje ne. A kaj bo iz tega? Nič, še plešastega vraga ne dobé: Kakor da bi ne bilo v Litvo druge poti kakor pa glavna cesta! Treba samo kreniti odtod na levo stran skozi borovje, iti potem po stezi do kapelice, ki stoji ob Čekanskem potoku, potem naravnost čez movirje na Hlopino, odondod na Zaharjevo, a potem te lahko pelje vsak otrok do Lujovih gor. Ti stražniki so samo zato, da nadlegujejo popotnike in obirajo nas reveže. (Čuje se šum.) Kaj pa je zopet tam? So že oni, prokleti! Gredo na ogled.

Grigorij. Krčmarica, nimate v hiši druge sobe?

Krčmarica. Ne, dragi moj, rada bi se še sama skrila. To gredo samo tako na ogled, a moraš jim dati kruha, vina in sama ne vem kaj — da bi pomrli, vrag jih vzemi, da bi se jim... (Stražniki vstopijo).

Stražnik. Zdravo, krčmarica!

Krčmarica. Dobro došli, dragi gostje, le naprej, prosim.

Eden stražnik (drugemu). No, vendar dobimo pijače, vsaj se s čim poživimo. (Menihoma): Kdo pa sta vidva?

Barlaam. Midva sva božja starca, mirna meniha, hodiva po vaseh, da pobirava krščansko miloščino za samostan.

Stražnik (Grigoriju). A ti?

Misail. Naš tovariš...

Grigorij. Posveten človek iz bližnjega mesta; spremljam starce do meje, potem pa pojdem svojo pot.

Misail. Tedaj si se premislil...

Grigorij (tiho). Molči!

Stražnik. Krčmarica, prinesi še vina, mi pa bodemo pili tukaj s starcima in se kaj razgovarjali.

Drugi stražnik (tiho). Ta deček je suh, kakor se vidi; njemu ne vzameš nič, toda starca...

Prvi (tiho). Le molči, takoj jima prideva do živega. (Glasno): Kako, očeta moja, kako gre stvar?

Barlaam. Slabo, sine, slabo! Kristjani so postali sedaj skopi. Denarce ljubijo, denarce skrivajo. Malo dajejo Bogu. Velik greh pride nad narode zemlje. Vsi so se vrgli na trgovino in sleparijo; mislijo o posvetnem bogatstvu, a ne o izveličanju duše. Hodiš, hodiš, prosiš, prosiš; včasih ne izprosiš v treh dneh, treh polušek.¹⁾ Tak greh! Mine teden, drugi, pogledaš v mošnjico, tako malo ti je v njej, da ti brani vest prikazati se v samostan. Kaj početi? Od žalosti zapiješ še ostalo; prava beda to, sama revščina. — O, slabo slabo, vidi se, da so prišli naši zadnji časi.

Krčmarica (joče). Gospod, usmili se in reši nas! (Med Barlaamovim govorom gleda prvi stražnik pomembno v Misaila).

Prvi stražnik. Aleha!²⁾ Imaš pri sebi carsko povelje?

Drugi stražnik. Imam.

Prvi. Daj ga sem.

Misail. Kaj pa buliš váme tako ne-prestano?

Prvi. Vidiš, stvar je ta: Iz Moskve je ubežal hud krivoverec, Griška³⁾ Otrjopjev. Si čul to?

Misail. Nisem čul.

Prvi. Nisi čul? Že dobro. A tega krivoverca beguna je zapovedal car ujeti in obesiti. Veš to?

Misail. Ne vem.

Prvi (Barlaamu). Znaš čitati?

¹⁾ Poluška: nekaj manj, kakor en vinar.

²⁾ Diminutivum od Aleksander.

³⁾ „ „ od Grigorij.

Barlaam. Mlad sem znal, toda zdaj sem se odvadil.

Prvi (Misailu). A ti?

Misail. Bog mi ni podelil te modrosti.

Prvi. Tu glej carsko povelje.

Misail. Kaj mi ga je treba?

Prvi. Zdi se mi, da je ta pobegli krivoverec, tat, hudodelec — ti!

Misail. Jaz!? Za božjo voljo! Kaj se ti blede?

Prvi. Stoj, drži vrata. Takoj doženemo stvar.

Krčmarica. O ti nesrečni mučitelji! Še starcev ne puste pri miru.

Prvi. Kdo zna čitati?

Grigorij (stopi naprej). Jaz znam.

Prvi. Na ... A kje si se naučil?

Grigorij. Pri našem cerkovniku.

Prvi. Čitaj na glas. (Mu daje povelje).

Grigorij (čita). »Čudova samostana nevredni menih Grigorij, iz rodu Otrjopjevih, je postal krivoverec, poučen od hudiča mešati svete brate z raznovrstnimi zapeljivimi in grešnimi rečmi. A po poročilih se je izkazalo, da je ušel nesrečni Griška na litavsko mejo ...«

Prvi (Misailu). Kako, nisi tedaj ti, â?

Grigorij. ... »in car ga je ukazal uloviti ...

Prvi. ... in obesiti!

Grigorij. Tukaj ne pravi »obesiti«.

Prvi. Lažeš! Vsaka beseda se ne za-
piše v vrsto. Čitaj »uloviti in obesiti«.

Grigorij. ... in obesiti. A star je ta tat Griška (gleda na Barlaama) okoli 50 let, rasti srednje, glava je plešasta, sive brade, velikega trebuha. (Vse gleda na Barlaama).

Prvi. Ljudje božji! Tukaj je Griška! Držite, vežite! Kdo bi si to mislil!

Barlaam (iztrgajoč jezno). Pustite me, vražji ničvredneži! Kak Griška sem? Kako! Pedeset let, siva brada, velik trebuh! Ne, bratec, premlad si še, da bi se z mene norčeval! Dolgo nisem čital, težko razločujem črke, no tukaj že prepoznam, kako se je stvar zmešala. (Čita črko za črko). ... »a

let ima dvajset.« — Kaj, brate, kje je tukaj 50, â? Vidiš — 20?

Drugi stražnik. Da, da, spominjam se, dvajset, tako je bilo rečeno tudi nam.

Prvi stražnik (Grigoriju). Ti, bratec, si pa cel zabavnež, kakor se vidi. (Med čitanjem stoji Grigorij sklonivši glavo z roko pod pazduho).

Barlaam (nadaljuje). ... »a rasti je majhne, širokih prsij, eno roko ima krajšo od druge, modrih očij, rujavih las, na licu ima bradavico, na čelu drugo.« Saj nisi menda to ti, prijatelj?

(**Grigorij** potegne naenkrat bodalo. Vsi stopijo pred njim narazen. Skozi okno skoči ven).

Stražniki. Drži! Drži! (Vsi beže neredno).

SAVINSKI VENEC. ZLOŽIL ŽIGA LAJÁKOV-MOZIRSKI.

IV.

Pri „Rogoviloveu“.*)

Poldan. Malce odpočiti,
suho grlo porositi,
mislim ne bo v kvar.
Tu s požirkom kaplje sveže
radodarno vsem postreže
gostoljub krčmar.

Suh iz torbe kos živila,
in studenega krepčila
v čašo poln zajém! —
V róko znova les popotni:
»Hvala ti, krčmar dobrotni,
hvala ti, na vžitku tem!«

Pri „Igli“.

Človeku pot htel zajeziti
v planinski raj je škrat srditi
in zrušil skalo vrh bregóv
s pomočjo zlobnih je duhóv.

V prepad je skala zagrmela,
ob robu strmem obviséla,
in v veličastno čudo Bog
spremènil delo zlih je rok.

*) Rogovilovec ali Viličar se zove, v gen. štab. karti »Gabelwirth« imenovan, izboren studenec med potjo iz Luč v Solčavo.

Na poti v Luče.

In tebe tudi tukaj srečam
v kostumu šegnem, kolesár,
na poti, zglodani od vihre.
Kolesa vztrajnost skušaš mar?

Lepoti se planinski divit
prikolovratil si lesém,
da jasen prizor bi narave
odprl zamračenim očem? —

Kaj če? Gourmandski tvoj želodec,
prijatelj žlahtnih postrvij,
iz mestnega je trottoirja
privedel v gorske te vasi!

NOVE KNJIGE.

Knezova knjižnica. VIII. z. 1901.
— „Tujci“. Spisal Iv. Cankar. — Ploviti Cankar nam je zopet podal delo, ki je značilno za posebnost njegovega umetniškega stvarjanja, pa tudi velepomembno radi tega, ker je sprožil pisatelj veliko vprašanje, tičoč se najvitalnejših interesov našega vedno bolj zapletajočega se kulturnega življenja z ozirom na slovensko-narodno osebnost. C. kot liričen epik tudi v tem svojem umotvoru ni zabrenkal na čisto nove strune, saj so nam akordi, ki nam zvane na ušesa iz „Tujcev“, deloma vsaj znani že iz prejšnjih njegovih del, a tam so bili le površno naznačeni, tu pa so v eni gotovi smeri z vso določnostjo označeni in izraženi. Cankarjeva posebnost je, da ima celo v svojih manjših spisih pred svojimi divinatoričnimi očmi nekako vse slovensko ljudstvo, katero mu služi za ozadje, iz katerega zdaj tu zdaj tam plastično izstopajo glavna lica delujočih oseb; ta posebnost je posebno mojstersko izvedena v „Tujcih“, kajti ozadje je široko, bogato, ker je ideja, katero je hotel umetnik izraziti v svojem delu, velika, ves slovenski narod obsegajoča. Okvir, ki objemlje to bogato ozadje, je slovenska zemlja t. j. slovenski narod kot tak, ki ni še infiltriran po tujih idejah, tisti narod, ki ima še svojo bolj ali manj pristno slovansko osebnost; ta okvir je označen površno, s par črtami in se zgublja v nedoločni megli. Z ozirom na to zemljo, na ta narod ravno, njegov duh, njegovo mišljenje so

njegovi voditelji — tujci; slučajno rojeni na tej zemlji, torej prvotno zdrava kri, so šli v tujino in se vrnili kot tujci domov; tujina jim je prepajala slovansko dušo s svojim sokom, tujina jim je preobrazila srce, zato so „tujci“ v svoji deželi. Vendar pa to niso ljudje iz tujine, domača kri jim teče po žilah, zato so to čudni „tujci“, nekaki — bastardi. Te dvojne snovi, ki nosijo kakor nekak podedovan greh s seboj, ne morejo nikoli spraviti v popolno soglasje; ta disharmonija pa dela vse njihovo mišljenje in dejanje nesigurno, nedomače, nepristno, tuje. Taka so tudi njihova dela: taka je politika, posneta po tujih uzorcih in slabo prilagodena domačim razmeram, nesigurna in omahujoča, ker nima stalnosti v organskem razvitku; taka je književnost, hlastajoča po modernih tujih vzgledih, domena diletantov in plitvih frazerjev. Kdor gleda na zgodovinski razvoj teh nezdravih razmer, vidi, da so liki kakor mladi advokat, ki se pripravlja na politično karijero in govoriči o umetnosti, pokrovitelj mladih umetnikov Koprivnik, ki nima pojma o umetnosti, profesor-jezikoslovec, ki presoja kipe, in razni Lužarji s ciničnim posmehom na obrazu, pravi tipi naše pregodne višje družbe. To so „tujci“, ki doma predstavljajo „narod“, ki govore fraze za narodov spas, ki dele milosti mnogoobetajočim mladeničem, ki so „nada in ponos“ narodov. So pa tudi drugi „tujci“, ki ne žive doma, ki so se razgubili po raznih tujih mestih in se še za par stopinj odtujili rodni zemlji, kjer so „slučajno“ zagledali svet. Ti možje, na katere je narod doma deloma celo ponosen, komaj še lomijo materin jezik, o domačih razmerah pa govore „objektivno“. Tudi Tratnik med temi je tipična prikazen naših razmer. To je sreda, v kateri se giblje glavni junak Pavel Slivar, če še pridenemo čisto tuji, velikomestni svet, kojega vtrpanje in vzdihanje posebno pozna Cankar.

To pa je le zunanji svet, svet računa in razuma, kojega merimo po treh dimenzijah, kojega sodimo po trdosti in teži, od kojega pa je odvisen drugi nestalni, eterični svet srca in domišljije, ki se hoče oprostiti materialnih spon, ki je radi tega s prvim v večnem boju. Komur je dano, da se sprijazni s tem svetom, kdor ima „v krvi“, da je treba živeti, kakor se živi, in ne hrepeneti po nedosežnem, ta lahko

postane srečen, to je — mravlja, kateri vsi solidni ljudje privoščijo primerne hrane. Pavel Slivar pa nima „v krvi“, da bi delal, da bi mirno živel svojim vsakdanjim potrebam. Kekak božanski ogenj mu tli v fini duši in ga vleče proti solncu lepote. On je prava umetniška duša, njegovo srce je brezmejno bogato. Zato ga ne trpi med rokodelci, zato strada in berači, da pride do vira umetnosti. On je čist po značaju, plemenit po mišljenju, kavalirska duša, zato zaničuje in sovraži rokodelsko delo, ker ga ponižuje. Ali usoda bornega rojstva ga zasleduje, ker si mora prav z rokodelskim delom, „nesamostojnim“ delom služiti kruh. Svoja mladostna dela, ki jih je izvršil s srcem, kojim je vdihnil svojo dušo, ta je moral razbiti, ker ni imel denarja, da bi jih dal livarju; on je namreč kipar. Njegov talent se razvija, a pogrēša bodrilnega priznanja, ki je hrana, ob kateri se redi genij. „Kolikor večja je bila njegova umetniška moč, kolikor bogatejši je bil zaklad njegove duše, tem večje in bolestnejše je bilo njegovo hrepenenje, da bi dajal, da bi trošil z obema bogatima rokama. Ali njegove roke so bile vezane; trošiti ni mogel in bogastvo ga je dušilo.“ (34) Neprost radi pomanjkanja in morečih srbi je sanjaril, mesto da bi bil stvarjal z gigantsko silo. Po dolgem hrepenenju mu zasije skozi oblake vabljivo solnce in naivna duša veruje in leta po oblakih, više nego kdaj. Kako samozavestno govori o svoji prihodnosti svoji Ani, ki je še napol otrok in ga ne razume, ko je prišel v domovino, ker so mu prisodili prvo nagrado za Kettejev spomenik. Po vsem Slivarjevem značaju je potem zelo psihologična nenadna izpremema, ki se vrši žnjim, ko zve, da so se rojaki norčevali žnjim, ko zve, da je iztiran iz te rodne zemlje, katero je ljubil od vsega srca. Od slej ni več v njem tistega samozaupanja, ki mu je dajalo poprej v vsej bedi življenjsko moč; mesto veselja do dela stopa mračna fantaziranje, ki ugonablja vsako duševno moč. Slivar ni rojen za „tujca“ in če bi bil, je že prepozno spoznal, kam vede pot rešitve. Zato je prazno njegovo navduševanje za Tratnika, kateri je sam iz svoje moči ustvaril novega človeka; Slivar ne uvažuje dovolj dejstva, da je Tratnik „druga kri“ in da je začel pri vsej svoji moči otresati domovinski prah od svojih pod-

platov. T. seveda bolje pozna mehkega sanjača Slivarja: „Glejte, ko bi bili malo drugačen — saj niste za nobeno rabo, znoreli boste — bi lahko prišli v dunajsko družbo, lahko bi se potujili... In godilo bi se Vam imenitno in slavni bi bili vrhutega. Ali Vi ste Kranjec do fermenta, sanjač, ne znate se okreniti, ne veste, kaj imate v sebi, sanjate in se želite.“ (79). Slivar se je bil v hipu naivne sanjavosti res zaljubil v dunajsko šiviljo, hčer nekega diurnista, in jo poročil, dasi ona ni imela niti beliča, on pa tudi ne stalne službe. Berta je pač dražestno bitje iz velikomestnega predmestja, a slučajno še nepokvarjeno dete, ki navduši sanjavega umetnika Slivarja. In to je zapečatilo njegovo usodo, kajti v svoji lahki duši je naslikal v hipni sreči mladostne ljubezni svoji nevesti najrožnejšo prihodnost, ne da bi ravno hotel slepariti; človeku se krči srce, ko gleda, kako trda usoda steguje po tem dobrem človeku svojo koščno roko. In duševni boji, katere bije Pavel po poroki vse do svoje prostovoljne smrti v hladnih valovih, so opisani s klasično dovršenostjo od prvega učenca velikega Dostojevskega. Nekaj demonično privlačnega in ob enem smrtno mrzlega ima na sebi razmerje med Bertino sestro, pohabljeno Mari in Slivarjem; ta Mari je kakor smrtni angel, ki vodi z majestetično mrzlimi migljeji Slivarjevo usodo, in zdi se, kakor da bi bil zadovoljen šele, ko se zgrnejo Donavini valovi nad truplom nesrečnega samomorilca. Pavel Slivar ni „tujec“, on je „popotnik“, on ima veliko več sorodnosti s tistimi pri vseh narodih nastopajočih bitjih nemirne, ahasverske duše, katerim pravimo skitalci. Slivarja je ubila družba tistih, ki predstavljajo življenje (36), ker se ni mogel sprijazniti z njihovim življenjem. On je imel še prav dosti tistega čuta, ki razločuje, kaj je dostojno in kaj je nedostojno, zato se mu gabi Hladnikova filozofija, ker je Pavel željan življenja, a Hladnikovo življenje ni več življenje. Radi tega je Slivarjeva usoda tragična, a osnovava skozi in skozi v junakovem značaju in življenju. Izvajati moralo za koga, to bi bilo prebedasto, zato le modrujte, kritiki. Pristavil bi le toliko, da tudi to Cankarjevo delo preveva znana njegova satira, ki pa se čim dalje bolj ublažuje, in zdi se, da se je v „Tujcih“

spremenila nekdanja pikrost in naravnost govoreča ostromost v mirno in snovi podrejeno ironijo, kar daje našemu umotvoru neko klasično mirnobo, ki je na veliko korist umetniški dovršenosti Cankarjevega dela.

Dr. Iv. M.

„**Novi akordi**“, zbornik za vokalno in instrumentalno glasbo. Urejuje dr. Gojmir Krek, založništvo L. Schwentner Ljubljana. Vsebina 6. številke: Josip Ipavic (Gradec), „Triglavska koračnica“ za klavir; F. S. Vilhar (Zagreb), „Klevetnikom Hrvatske“ za moški zbor; Josip Procházka (Ljubljana), „Zvezde žarijo . . .“ za 1 glas in klavir; Dr. Gormir Krek (Ljubljana), „Bagatela“ za klavir; Stanko Premrl (Št. Vid pri Vipavi), „Slavnostna predigra“ za orglje; Emil Adamič (Zagorje ob Savi), „Lipa“ za mešan zbor; Dr. Gojmir Krek (Ljubljana), „Polka française“ za klavir.

S šesto številko so „Novi akordi“ dovršili svoj prvi letnik, in prijetna dolžnost nam je, da ob tej priliki na kratko spregovorimo o tem znamenitem pojavu na našem glasbenem polju. Predržali smo si to splošno oceno nalašč za čas, ko bode pred nami celi letnik, in sedaj o njem tem rajše poročamo, ker že uvodoma lahko povdarjamo, da je srečna misel, ustanoviti splošen slovenski glasbeni zbornik, dosegla nepričakovano lep uspeh. Neumorni založnik L. Schwentner v Ljubljani se je pogumno lotil podjetja, ki je za naše razmere gotovo v marsikakem oziru riskantno, preskrbel je listu leto zunanjo obliko ter je njegovo strokovno vodstvo povejal mlademu umetniku finega okusa, dr. Gojmiru Kreku, kateri se je v resnici izkazal pravega moža na svojem mestu. Kako blagodejno upliva stalen list, je gledè cerkvene glasbe pač najlepše dokazala izborna priloga „Cerkvenega glasbenika“ pod večšim vodstvom prof. A. Foersterja, in zato smo uverjeni, da bodo tudi „Novi akordi“ prav izdatno in kar najbolje uplivali na naš splošni glasbeni razvoj. Tak zbornik na eni strani podaja občinstvu za malenkostno naročnino („Novi akordi“ stanejo samo 8 K na leto!) skrbno izbranega gradiva prave glasbene vrednosti, na drugi strani pa seveda plodonosno bogati muzikalno literaturo ter izpodbuja in podpira skladatelje, kateri v njem lahko objavljajo marsikako skladbo, ki bi sicer nemara le težko prišla pred širšo javnost.

V prvem letniku „Novih akordov“ je na 104 straneh zbranih 53 skladb 27 skladateljev, mej katerimi je poleg že obče znanih imen, kakor Foerster, Gerbič, Hoffmeister, Ipavec, Parma, Vilhar, Zajc in dr., zastopana tudi lepa vrsta nadepolnih mladih talentov, ki deloma tukaj prvič stopajo pred slovensko občinstvo in od katerih si obetamo še mnogo glasbenega užitka. Dobro spoznavši dejanske potrebe naših glasbenikov je spretni urednik v svoj zbornik sprejel skladbe vseh vrst, za petje (samospeve, dvospeve, čveterospeve, ženske, moške in mešane zборе), za klavir (dvo- in štiročno), za orglje ali harmonij in za gosli s klavirjem. Skromno odmerjeni prostor nam ne dopušča, da bi vse skladbe podrobno naštevali in ocenjevali, ter zato zadoščaj le nekoliko splošnih opazk. Klavirske točke so večinoma pisane v slogu, ki je brez posebnih težav dostopen tudi manj izurjenim igralcem, ter nam poleg povsem serijozne glasbe (kakor jo n. pr. zastopa redukcija Lajovičevega orkestralnega „Adagia“), popolnoma opravičeno podajajo tudi tako zvanih „salonskih“ in celo nekaj prav lahkokrilih komadov. Organistom so gotovo dobro došle štiri temeljite skladbe za orglje ali harmonij, dočim sta se goslarjem brez dvoma brž prikupila krasna Procházkova „Nokturna“. Mej 10 skladbami za 1 glas in klavir pa je naravnost rečeno pravih biserjev, katere pozdravljamo z odkritosrčnim veseljem, ker ravno te vrste domačih skladb dozdaj še najbolj pogrešamo. Dr. B. Ipavčevi „Če na poljane rosa pade“ in „Požabil sem mnogokaj deklet“, Procházkovi „Kaj bi te vprašal“ in „Zvezde žarijo“ n. pr. so dragocene skladbe, polne poezije in nežnega čuta, a vredno se jim pridružujejo imenitne 3 pesmi dr. Krekove, Devov simpatični „Mak“ in Pahorjeva karakteristična „Na poljani“. Izmej ostalih vokalnih skladb naj posebno omenimo samo še I. Ipavčevo veličanstveno „Himno“ za mešani zbor in orglje; Hoffmeisterjev ljubki mešani čveterospev „Leži polje ravno“, pretresujočo Foersterjevo „Povejte, ve planine“ in krepko Ferjančičevo „Oj slovenska zemljica“ za moški zbor ter končno ljubeznivo Gerbičovo „Gondolirjevo pesem“ za ženski zbor.

Skratka, prvi letnik „Novih akordov“ nam podaja toliko lepih dokazov bogate

nadarjenosti, inteligence in marljivosti naših skladateljev, da se nam pač ni bati za nadaljni uspešni razvoj slovenske ustvarjajoče glasbene umetnosti. Našim izvajajočim glasbenikom in prijateljem glasbe pa „Nove akorde“ iz prepričanja najtopleje priporočamo, kajti v njih gotovo vsaki tudi zase najde, kar mu bo ugajalo. „Novi akordi“ so dokazali, da so potrebni in koristni, njih vodstvo je v spretnih rokah, in zato le želimo, da bi kmalu našli pot povsodi tja, kjer se goji slovenska glasba, ter da bi ne manjkali ne v društvih in ne pri zasebnikih!

I M.

Gregorčičevih „Poezij“ je pravkar izšel III. zvezek. Strokovnjak nam je obljubil oceno te najnovejše znamenite prikazni na polju slovenske književnosti ter upamo, da zamoremo priobčiti prihodnjic o njej daljšo študijo. Za danes najtopleje priporočamo to knjigo vsem Slovenkam in Slovencem, ki bodo našli v njej marsiktero zlato zrno. Naroča se v vseh narodnih knjigotržnicah.

BELEŽKE.

Shod slovanskih časnikarjev, ki se je vršil letos o binkoštih v Ljubljani, je povsem vspel. Shoda se je vdeležilo nad poldrugo sto časnikarjev in pisateljev obeh spolov in vseh slovanskih narodnosti. Sprejete so bile resolucije, tičoče se strokovne organizacije in zboljšanja gmotnega stanja slovanskih časnikarjev.

Nedvomno je bil ta shod tudi sicer za Slovence velikega pomena, ker se bo slovansko časnikarstvo odslej gotovo intenzivneje zavzemalo za naš razvoj. -- S Kranjske se je pripeljalo nad 70 slovanskih gostov tudi v Trst, kjer jim je tržaško Slovanstvo priredilo prisrčen vsprejem. -- Prihodnji slov. časnikarski shod se bo vršil v Plznu.

Odličen vspeh Slovenke v Rusiji. — Hčerka g. dr. L. Jenkota in g. pe Terezine Jenko v Ljubljani, gospodična *E l e o n o r a J e n k o* je na peterburški medicinski fakulteti izvršila svoj prvi medicinski rigoroz vseskozi z *o d l i k o*. Ni torej več daleč čas, ko dobimo Slovenci prvo svojo doktorico.

»**Slovensko deželno učiteljsko društvo**« v Ljubljani je 20. maja letos ponovilo svojo prošnjo na kranjski deželni zbor za izboljšanje gmotnega stanja. Nas posebno zanima in veseli IX. točka te prošnje, ki se dobesedno glasi: „Plače učiteljic. Vrhutega prosi „Slovensko deželno učiteljsko društvo“ tudi to, da naj imajo učiteljice enako plačo z učitelji.“ To je „Slov. dež. učit. društvu“ v čast!

Mednarodni kongres za žensko volilno pravo se je vršil letos o priliki 34. letnega shoda ameriških volilnopравnih društev meseca februarja v Washingtonu, v jedni največjih tamošnjih cerkva. Govorilo je do sto govornic in govornikov ter je shod trajal od 11. do 18. februarja. Sestavil se je mednarodni volilnopравni odbor, ki mu je predsednica najstarejša pijonirka tega gibanja, g. Suzana Anthony. Na mednarodnem ženskem svetu (International Council) pa, ki se bo leta 1904. sešel v Berlinu, se ima zasnovati „Mednarodna volilnopравna zveza.“ Koncem shoda je člane istega sprejel predsednik Zjedinjenih držav Roosevelt, ki je navdušen pristaš ženske volilne pravice.

Sveče v korist družbi sv. Cirila in Metoda, o katerih se je že mnogo govorilo med rodoljubi in prijatelji prekristne šolske družbe sv. Cirila in Metoda, bodo sedaj vendarle prišle v promet. Ako se pomisli, kako velikega pomena je naša šolska družba, in koliko podpore daje slovenski mladini, je pričakovati, da se bodo slavno p. n. občinstvo zavedalo svoje dolžnosti in povsodi zahtevalo le sveče družbe sv. Cirila in Metoda. — Ker je kakovost teh sveč najboljša, cena pa enaka drugim sovrstnim izdelkom, je dolžnost vsakega narodnega trgovca, da si omisli te sveče. — V kratkem izidejo ceniki, ki se bodo na zahtevanje določili poštne prosto. — Za razpečevanje Ciril-Methodovih stearin-sveč je družbino vodstvo poverilo trgovca gospoda Mateja Žigona v Škofji Loki kot glavnega zalagatelja. Vsa naročila ali sploh kaka pojasnila naj bodo naslovljena na omenjenega gospoda trgovca, ki bo drage volje vedno na razpolago.

